

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Možnosti rekonstrukce venkovského stavení včetně zahradních úprav v souladu s krajinným rázem chráněné krajinné oblasti Labské pískovce

Diplomová práce

Zuzana Benediktová

Rozvoj venkovského prostoru

Vedoucí práce

Ing. Miroslav Kunt, Ph.D.

© 2018 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci " Možnosti rekonstrukce venkovského stavení včetně zahradních úprav v souladu s krajinným rázem chráněné krajinné oblasti Labské pískovce" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 13. 4. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Miroslavu Kuntovi, vedoucímu mé práce, dále také všem, kteří se této problematice věnují a poskytli mi cenné informace.

Možnosti rekonstrukce venkovského stavení včetně zahradních úprav v souladu s krajinným rázem chráněné krajinné oblasti Labské pískovce

Souhrn

Chráněná krajinná oblast Labské pískovce se rozprostírá v severních Čechách, v Německém pohraničí. Oblast je typická svými rozlehlými lesy s četnými pískovcovými útvary na mnoha místech tvořících skalní města, ale také lesními lánovými vsi zastavěnými tzv. podstávkovými domy. Jedná se o drobná dřevěná venkovská stavení vzniklá prolnáním západoevropských hrázděných a východoevropských roubených domů.

Krajinný ráz oblasti je identifikovaný přírodní, historickou a kulturní hodnotou krajiny. Podstávkové domy se zde na charakteru krajiny bezesporu podílejí. V důsledku demografických změn jsou v současné době tato venkovská stavení využívána převážně k rekreačním účelům. Pokud je záměrem obývat tato stavení trvale, dostává se objekt do střetu s moderními nároky na bydlení. Současné požadavky se vztahují nejen ke komfortnímu bydlení z hlediska potřeby vytápění, ohřevu vody či dostatku denního světla v interiéru, ale je také kladen důraz na snižování energetické náročnosti budov, na použité materiály a jejich původ.

Krajinný ráz a jeho ochrana je implementován do více legislativních opatření. Tato opatření v praxi aplikují dotčené orgány ochrany přírody a památkové péče, již v procesu územního plánování, či pak přímo ve stavebním řízení. V územním, či v případném regulačním plánu, jsou stanoveny také požadavky na vizuální a prostorové dispozice objektů, takzvané regulativy. Nastavení rozsahu těchto regulativů z hlediska ochrany krajinného rázu je problematikou optimálně řešenou interdisciplinárně.

Přirozenou součástí venkovského stavení je přilehlá zahrada, o které by mělo být smýšleno v souladu s přirozenou vegetací okolní chráněné přírody. Zvláště u rekreačních objektů je čím dál častější používání nevhodných kultivarů okrasných rostlin, či zakládání zahrad s velmi nízkou biodiverzitou.

Při samotném projektování rekonstrukce stavení je velmi důležitá otevřená respektující diskuze odborníků ze všech dotčených oblastí, kteří vnesou svůj pohled na možnosti úprav památkově chráněného podstávkového domu.

Klíčová slova: krajinný ráz, venkovské stavení, Labské pískovce, nízkoenergetická opatření, úpravy

The possibilities of reconstruction of rural building including garden modifications in harmony with the landscape character of Protected Landscape Area Labske piskovce

Summary

Labské Pískovce Protected Landscape Area is located in northern Bohemia as well as across the border in Germany. The typical features of the area are large forests with frequent sandstone formations often grouped into “sandstone rock towns” and also forest villages built up with so called Upper Lusatian houses (podstávkové domy in Czech). These are small rural timber structures which originated by merging Western-European timber-frame houses and Eastern European log houses.

A landscape character of an area is defined by its natural, historic and cultural value. Here, the Upper Lusatian houses are without a doubt a part of it. Due to the demographic changes, the settlements are mostly used for recreational purposes. When the intention is to reside permanently, the dwelling is at odds with modern-day housing requirements. Current regulation is regarding not just the comforts of living from the perspective of air/water heating and daylight exposure but also energy requirements of buildings, used materials and their sources.

The protection of a landscape character is implemented in various legislative regulations. These are used by the environment and history protection bodies from the stage of spatial planning and along to the planning permission process and implementation. The spatial or regulation plan sets the requirements for visual and spatial layout of the property, these requirements are called regulatives (regulativy in Czech). The correct scope of these regulatives from the perspective of protection of the landscape character is best solved by interdisciplinary solutions.

A natural component to a rural settlement is an adjoining garden, which should be thought of with consideration of the surrounding vegetation of the protected area. It is increasingly frequent around recreational areas that unsuitable cultivars of flowers are used or that gardens are lacking biodiversity.

While planning a reconstruction of a settlement, it is of great importance to lead an open and respectful discussion with experts from various areas, who can raise their point of view and influence the adjustments of a listed Upper Lusatian house.

Keywords: Landscape character, rural settlement, Labské Pískovce, low-energy measures, adjustments

Obsah

1. Úvod	1
2. Cíl práce	3
3. Literární rešerše problematiky	4
3.1 Krajinný ráz	4
3.2 Nástroje ochrany krajinného rázu.....	5
3.2.1 Preventivní hodnocení krajinného rázu.....	5
3.2.2 Legislativní nástroje k ochraně krajinného rázu	8
4. Zhodnocení podkladových údajů	17
4.1 Vymezení řešené oblasti	17
4.2 Charakteristika oblasti	19
4.2.1 Historický vývoj krajiny Labských pískovců	20
4.2.2 Vegetace Labských pískovců	21
4.2.3 Lidová a tradiční architektura	28
4.3 Zásady rekonstrukce venkovských stavení	35
4.4 Ochrana krajinného rázu na území Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce	36
4.4.1 Správa národního parku České Švýcarsko jako dotčený orgán při výkonu státní správy na území CHKO Labské pískovce	37
4.5 Regulativy v konkrétních venkovských sídlech vybraných pro návrhovou část	39
4.5.1 Kamenická stráň.....	39
4.5.2 Dlouhý důl	41
5. Návrhová část.....	46
5.1 Možnosti opatření ke snížení energetické náročnosti na historických staveních	46
5.1.1 Požadavky na moderní způsob bydlení	48
5.1.2 Stavební opatření vedoucí k energetickým úsporám	49
5.1.3 Technické zařízení budovy	53
5.2 Příklad dobré praxe	56
5.2.1 Dlouhý Důl	57
5.2.2 Lipová.....	58
5.2.3 Možné úpravy venkovského stavení vybrané oblasti.....	58
5.2.4 Ekonomické zhodnocení	62
5.3 Návrh zahrady	62
5.3.1 Invazivní a expanzivní druhy rostlin oblasti.....	63
5.3.2 Vzhled zahrady	65
6. Diskuze	68
7. Závěr	70
8. Seznam literatury.....	71

1. ÚVOD

Krajinný ráz je již ze své podstaty pocitem, přesto je legislativně uchopen, je hodnocen, popisován, narušován. Ke krajinnému rázu jsou vydávána závazná stanoviska dotčených orgánů. Základní úvahou této diplomové práce je možná míra kombinace trvalého bydlení ve venkovském stavení, které spadá do podmínek chráněné krajinné oblasti a také památkové péče, s moderními nároky na bydlení. Pod těmito moderními nároky na bydlení je snaha o energetickou udržitelnost s velmi nízkými materiálovými vstupy i výstupy a zároveň co nejvíce v souladu s okolní přírodou a krajinou.

V rešeršní části diplomové práce jsou podrobně popsány dokumenty týkající se ochrany krajinného rázu. Je zde nastíněna aktuální situace v legislativním prostředí České republiky. Výstupy z této rešeršní činnosti jsou aplikovány na postup dotčených orgánů ochrany přírody při vydávání závazných stanovisek, které se zpravidla odvolávají právě na krajinný ráz. A to ať už při tvorbě územně plánovací dokumentace či následně při stavebním řízení týkající se konkrétních stavebních úprav.

Místní typická venkovská stavení, podstávkové domy, jsou důkladně popsána tak, aby byla zřejmá jejich historická, kulturní a estetická hodnota. Soubory těchto podstávkových domů, roztroušených v krajině, pak dávají základ celkovému prožitku místa.

Cílem návrhové části práce je popsat možná řešení hospodárného nakládání s energií, využívání obnovitelných a druhotných zdrojů, šetrného hospodaření a dalších případných úprav stavení tak, aby sloužila k plnohodnotnému bydlení v současnosti. Pokud je těmito opatřeními změněna vizuální, estetická nebo objemová hodnota stavby, či je zasahováno do identity a charakteru objektu, je následně řešena míra únosnosti případného narušení krajinného rázu. Dále je uvedeno, zda tato opatření mohou kolidovat s výše popsanými regulativy, stanoveným státní správou a samosprávou. Vzniká zde prostor pro individuální cítění jednotlivce, je zajímavé konfrontovat tyto pocity vlastních potřeb a nároků na bydlení s případným nesouladem v podmínkách stanovených legislativním rámcem.

Charakter místa či oblasti je dán působením jednotlivých prvků jako celku, nelze při řešení obytného domu nedat prostor také jeho zahradě. Druhové složení zahrady v popisovaných venkovských sídlech dané oblasti je voleno tak, aby zde vznikala taková zahrada, která odpovídá krajinnému celku prostředí. Není odtržená od historie ani od krajiny, která ji

obklopuje a ze které vychází. Na základě znalostí místních botaniků je sestavena taková zahrada, která se dá označit za přírodní, přírodě blízkou či přímo divokou.

2. CÍL PRÁCE

Cílem práce je na základě úvodní rešeršní činnosti sestavit návrh úpravy konkrétního venkovského stavení na území chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Cílem je uvést v soulad nároky na moderní bydlení s nízkou energetickou náročností s krajinným rázem dané oblasti.

3. LITÉRÁRNÍ REŠERŠE PROBLEMATIKY

Níže v této kapitole jsou na základě literární rešerše popsány jednotlivé oblasti řešené problematiky.

3.1 Krajinný ráz

Krajinný ráz má být chráněn pro neopakovatelné a neobnovitelné hodnoty krajiny, které jsou vytvářeny jejím specifickým charakterem společně se zachováním vysoké estetické atraktivnosti krajiny. Důležitým znakem je zachování podstaty krajinného rázu zejména v oblastech, ve kterých jsou koncentrovány přírodně, kulturně i historicky hodnotné prvky.

Krajinný ráz je dán uskupením prvků, jejich jedinečným uspořádáním a proměnou v čase. Mezi takové prvky je řazen také duchovní a kulturní charakter krajiny. Je však nutné soustředit se také na krajinářsky méně hodnotná území, která vyžadují ochranu před prohlubováním narušené či narušované estetiky.

Podle Marečka (Mareček, 2004) je krajinný ráz třeba chápat jednak v rovině ochrany jeho stávajícího stavu a jednak v rovině jeho nové, soudobé a budoucí tvorby.

Palang a Fry (2003) považují krajinný ráz za spojení kulturního a přírodního hlediska v krajině. Kulturní hledisko, to jsou různé kulturní perspektivy: různé kultury vnímají a interpretují krajinu různě, jednotlivé kultury dávají krajině symbolický význam. V kulturním hledisku se projevují odlišné kulturní a politické historie krajiny. Kulturní aspekt krajiny umožňuje sledovat minulý a předvídat budoucí vývoj krajiny. Odlišné vnímání krajiny jednotlivými kulturami je pochopitelné, vezmeme-li v úvahu jejich odlišnost geografickou, etnickou či socioekonomickou v různých časových obdobích.

Do konceptu krajinného rázu lze zakomponovat také takzvanou paměť krajiny. Sklenička (2003) paměť krajiny popisuje jako v dnešní době velmi frekventovaný termín v krajině ekologii, v architektuře, v antropologii i v archeologii. Jeho význam napříč těmito disciplínami je však velmi široký, reflektující jak hmotné, tak i psychické či duchovní atributy krajiny. Paměť krajiny je možné definovat jako schopnost uchovávat některé krajinné atributy, ale též jako schopnost tyto atributy regenerovat. Vývoj krajiny je výsledkem střetu různých přírodních procesů, v případě krajiny kulturní navíc s činností člověka. Ty v krajině

zanechávají stopy či znaky, z nichž některé mohou být smazány nebo nahrazeny vzápětí po jejich objevení se, jiná přetrvávají dlouhá staletí a tisíciletí a jdou z krajiny „vymazat“ jen velmi obtížně či vůbec ne.

Sklenička (2003) také konstatuje, že existuje jasná vazba mezi pamětí krajiny a ekologickou stabilitou. Jedním z předpokladů ekologické hodnoty (ekologické stability, druhové diverzity) je relativní neměnnost povahy jejich ekologických vazeb a vztahů v čase a to i za působení destabilizačních činitelů (disturbance). Tuto funkci plní v krajině především tzv. permanentní krajinné struktury (lesy, travní společenstva, vodní prvky, rozptýlená vegetace,...) Bez ohledu na to, zda jsou permanentní krajinné struktury člověkem periodicky využívány či zda jsou ponechány nerušenému přírodnímu vývoji, je důležité, aby se tato neměnnost dodržovala na daném místě co možná nejdéle – kontinuita, případně se neměnilo zastoupení jiných typů – stabilita.

Z hlediska krajině-ekologického (geoekologického) je krajinný ráz dán těmito znaky a vlastnostmi (Forman, 1986):

- typy přítomných ekosystémů a jejich souborů (shluků) v dané krajině
- povahou toků (interakcí) v této krajině
- geomorfologií dané krajiny
- režimem přirozeného i antropogenního narušování (disturbance) dané krajiny
- poměrnou četností jednotlivých typů ekosystémů v dané krajině přítomných

3.2 Nástroje ochrany krajinného rázu

V této části diplomové práce budou popsány legislativní či doporučené nástroje ochrany krajinného rázu v České republice obecně. Obsah zákonů je zde představen ve zkráceném znění.

3.2.1 Preventivní hodnocení krajinného rázu

Preventivní hodnocení krajinného rázu je důležitým dokumentem, orgány ochrany přírody ho mohou využívat k ochraně krajinného rázu na úrovni rozsáhlých území i jednotlivých lokalit. Společně s aktuálním hodnocením vlivu záměrů a činností na krajinný ráz představuje zásadní podklad využívaný k ochraně krajiny.

Preventivní hodnocení je obvykle zpracováno jako krajinářsko-analytický dokument s návrhovou částí, která je věnována ochraně krajinného rázu, její odstupňování v řešeném území. Je to dokument, jehož výsledky slouží k rozhodovací činnosti orgánu ochrany přírody a krajiny při ochraně krajinného rázu. Slouží také jako podklad pro tvorbu územně analytických podkladů, tímto způsobem je implementován do nástrojů územního plánování.

Posuzováním krajinného rázu lze v území vymezit jedinečné a charakteristické znaky prostoru. Hodnocením lze identifikovat přírodní, kulturní a estetické hodnoty. Stanovit pohledovou citlivost ke změnám.

Právě díky sjednocenému ohodnocení krajiny lze stanovit, které části území je možno rozvíjet a které naopak budou vyžadovat spíše konzervativní přístup. Je zde nutná vhodnost, transparentnost a specifikace pravidel k dodržování určených potřeb území.

Současný charakter krajiny by neměl být bariérou tvorby nové krajiny. Posuzování krajinného rázu predikuje, jestli se má uplatnit strategie rozvoje nebo regenerace území, signalizuje rozsah signifikantních změn krajiny, velmi často ve vztahu k rekreaci a nové koncepci uspořádání krajiny. Posuzování krajinného rázu tak dokáže hrát významnou roli v identifikaci území a nabízí potenciál pro kreativní přístupy k obnově krajiny. Doporučuje obnovu hodnot tam, kde se zmizely a investování do tvorby nových prostorových řešení. Mnoho z významných příležitostí pro obnovu a tvorbu krajiny se objevuje v blízkosti urbanizovaných území. Jsou to často ty krajiny, které jsou pod největším tlakem rozvoje a jsou objektem největšího rozsahu změn. Pochopit podstatu charakteru takových území je velmi obtížné, protože jsou nesmírně variabilní (Swanwick, 2002).

Preventivní hodnocení představuje techniky a postupy vedoucí od analýzy území k výsledné identifikaci znaků a hodnot krajinného rázu daného území. Všechna zjištění jsou uspořádána do tabulek a textových charakteristik a podrobně vztažena k vymezeným prostorům míst krajinného rázu a oblastem krajinného rázu. Preventivní hodnocení je tedy komplexním postupem vyhodnocení území z pohledu přítomných hodnot spoluvytvářejících krajinný ráz vymezeného územního prostoru – místa, oblasti nebo její specifické části. Vystup správně provedeného preventivního hodnocení lze aplikovat nejen v územním plánování, ale i v jiných koncepčních materiálech a v běžné úřední praxi na úseku ochrany přírody a krajiny, podle §44 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Preventivní hodnocení pak pracuje na několika prostorových úrovních:

- Úroveň oblasti krajinného rázu - rozsah zpracování vztažený k většímu územnímu celku nebo celému regionu (kraje, správní území obce s rozšířenou působností); výstup lze využít v zásadách územního rozvoje (ZÚR) a územních plánech obcí.
- Úroveň specifického krajinného celku tvořícího část dané oblasti - rozsah zpracování k vymezené části oblasti; výstup lze využít v detailním pojetí podkladů pro zásady územního rozvoje (ZÚR) a především v územních plánech obcí.
- Úroveň místa krajinného rázu - rozsah detailního zpracování vztažený ke specifickému menšímu prostoru; výstup lze využít v detailním pojetí podkladů pro zpracování územního plánu obce, v regulačních plánech

Ochrana krajinného rázu ve vztahu k sídlu je zaměřena především na ochranu typických znaků obrazu sídla v krajině, jeho začlenění do krajinného rámce, ochrany specifických vztahů sídla a krajiny (průhledy do krajiny, komunikace, využití krajiny). Z tohoto pohledu je aplikovaná na jednotlivé funkční plochy vztahující se k interiéru sídla (tvoří jeho intravilán) a jejich kumulativní vliv v podobě ochranných podmínek a regulativů. Vlastní hodnocení území sídla zohledňuje jeho vývojově odlišné části a jejich podíl na celkovém obrazu sídla v krajině, vztahy mezi těmito částmi, utváření okrajů sídla a podíl volných prostorů. Výstupem hodnocení je charakteristika jednotlivých částí, identifikace typických znaků a hodnot, ochranné podmínky pozitivních hodnot krajinného rázu a návrh regulativů (Bukáček a kol, 2007).

Preventivní hodnocení krajinného rázu, které má být využito v přípravě územně analytických podkladů a následně k tvorbě územního plánu, by mělo podle Salašové (2010) ve vztahu k posouzení projevu sídla obsahovat vyhodnocení:

- rozsahu viditelnosti a stanovení vizuální citlivosti zastavěného prostoru a jeho částí
- historické a současné veduty viditelné z významných stanovišť pohledů (například tzv. „brán“ – tj. vstupu do území, ve kterém se sídlo projevuje)
- postavení sídla v krajinné scenerii (např. umístění v terénu)
- architektonické znaky sídla (například tvar stavebních objektů, velikost, objem, barva, výšková hladina zástavby, charakter vizuálně významných prvků staveb, např. střech)
- vztahů mezi sídlem a okolní nezastavěnou krajinou (např. provázanost alejemi)
- určující prvky (znaky) siluety sídla (např. dominanty)
- celková kompozice sídelní scenerie (rytmus, barva, geometrie, textura, pohyb)
- historická a estetická hodnota městské scenerie a jejích prvků.

Údaje z preventivního hodnocení krajinného rázu lze využít při jednání o územních či regulačních plánech a jejich změnách. Z preventivního hodnocení vyplývají opatření na zachování nebo zvýšení hodnoty krajinného rázu, který je jedním z nejčastějších zájmů ochrany přírody a krajiny ve zvláště chráněných územích.

3.2.2 Legislativní nástroje k ochraně krajinného rázu

Krajinný ráz je chráněn zákonnými opatřeními, která vycházejí z definice uvedené v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. V následujících odstavcích jsou předloženy v praxi aplikovatelné výňatky z legislativy sloužící k ochraně krajinného rázu.

Institut krajinného rázu je definován v zákoně o ochraně přírody a krajiny, jeho praktická aplikace úzce souvisí se stavebním zákonem. Ochrana krajinného rázu je však rozprostřena do více oblastí, důležitým a neopominutelným oborem zasahující do krajiny jsou pozemkové úpravy, resp. zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, v zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje ochranu přírodních a kulturních památek, které jsou neodiskutovatelnou součástí krajinného rázu. Jasným a důležitým legislativním podkladem pro uplatňování ochrany krajinného rázu je zákon č. 500/2004 SB., správní řád.

3.2.2.1 Evropská úmluva o krajině

Velmi významnou součástí evropské legislativy je Evropská úmluva o krajině, která je analyzována níže, k ochraně krajinného rázu na evropské úrovni přispívá také Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, v globálním měřítku je důležitým prvkem ochrany také Úmluva o ochraně světového a kulturního dědictví (UNESCO), která vyhláší ochranu přírodních a kulturních památek a chrání tak krajinný ráz místa.

Evropská úmluva o krajině je nástroj, zaměřený výhradně na ochranu, správu a plánování všech evropských krajin. Cílem této úmluvy je podpořit ochranu, správu a plánování krajiny a organizovat evropskou spolupráci v této oblasti. Úmluva je nástrojem implementovaným do české legislativy, sloužící k ochraně krajiny.

Podle Úmluvy se každá strana zavazuje:

a) právně uznat krajinu jako základní složku prostředí, v němž obyvatelé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity;

- b) zavést a provádět krajinné politiky, zaměřené na ochranu, správu a plánování krajiny, prostřednictvím přijetí specifických opatření uvedených v článku 6;
- c) zavést postupy pro účast veřejnosti, místních a regionálních orgánů a jiných stran, které jsou zainteresovány na definování a provádění krajinných politik zmiňovaných v písmenu *b* výše;
- d) začlenit krajinu do svých politik územního a urbánního plánování, do své kulturní, environmentální, zemědělské, sociální a hospodářské politiky, jakož i do ostatních politik s možným přímým či nepřímým dopadem na krajinu.

(Rada Evropy, 2000)

3.2.2.2 Zákon o ochraně přírody a krajiny

Pojem krajinný ráz byl u nás začleněn do legislativy až po roce 1989. Ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jsou uvedeny následující citace, které jsou součástí §12, jež slouží k praktické využitelnosti institutu krajinného rázu a jsou zde přímo uvedeny podmínky ochrany krajinného rázu:

§12 Ochrana krajinného rázu a přírodní park

(1) krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině

(2) K umístování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem

orgány ochrany přírody jsou

- a) obecní úřady,
- b) pověřené obecní úřady,
- c) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- d) krajské úřady,
- e) správy národních parků a agentura ochrany přírody a krajiny,
- f) Česká inspekce životního prostředí

- g) Ministerstvo životního prostředí,
- h) újezdni úřady, Ministerstvo obrany.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

Ustanovení 3 nelze využít pro ochranu krajinného rázu v rámci stávajících zvláště chráněných území, kde ze zákona přírodní parky již nemohou být zřízeny.

(4) Krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody.

Tento odstavce je doplněn zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu. Z tohoto odstavce vyplývá, že jestliže orgán ochrany přírody jako dotčený orgán v procesu tvorby územního či regulačního plánu uvedl návrh plošného a prostorového uspořádání a další podmínky ochrany krajinného rázu, nelze se následně po uvedení tohoto územního či regulačního plánu v platnost jakkoli vyjadřovat k otázkám ochrany krajinného rázu na tomto území. To, zda jsou podmínky uvedené v územním či regulačním plánu naplněny, přísluší hodnotit stavebnímu úřadu.

Odstavec (4) zákona v praxi vyvolává značné nejasnosti, jedná se zde o nejednoznačnou terminologii, kdy stavební úřad operuje s termínem „zastavěné území“ podle stavebního zákona, zatímco správa VZCHÚ pracují s termínem „souvisle zastavěné území“ ze zákona o ochraně přírody a krajiny. Pro termín ze zákona č. 114/1992 Sb. neexistuje přesná definice a není zde uveden výklad jako jiné zákonem užívané definice.

§ 38 Plány péče o národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky a chráněné krajinné oblasti

Plány péče o chráněné krajinné oblasti jsou zásadním koncepčním dokumentem ochrany přírody a krajiny.

(1) Plán péče [...] o chráněnou krajinnou oblast je odborný a koncepční dokument ochrany přírody, který na základě údajů o dosavadním vývoji a současném stavu zvláště chráněného

území navrhuje opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany ve zvláště chráněném území a na zabezpečení zvláště chráněného území před nepříznivými vlivy okolí v jeho ochranném pásmu. Plán péče slouží jako podklad pro jiné druhy plánovacích dokumentů a pro rozhodování orgánů ochrany přírody. Pro fyzické ani právnické osoby není závazný.

Při projednávání plánů péče jsou nejkonfliktnějšími kapitolami ty, které se týkají krajinného rázu a výstavby. Ačkoliv plán péče v nich stanoví spíše obecné zásady využití území a konkrétní stavební záměry jsou předmětem samostatného řízení, reaguje samospráva obvykle velmi citlivě na jakákoliv omezení potenciálního rozvoje. Někdy se objevuje v připomínkách velké množství s plánem péče nesouvisejících požadavků, končících až žádostí o vystoupení obce z CHKO. Těmto požadavkům nelze vyhovět, výrazně však prodlužují projednávání a oddalují schválení nového plánu péče (Hoffmann, 2009).

§ 44 Závazné stanovisko k některým činnostem ve zvláště chráněných územích

(1) Bez závazného stanoviska orgánu ochrany přírody nelze učinit ohlášení stavby, vydat územní rozhodnutí, územní souhlas, stavební povolení, rozhodnutí o změně užívání stavby, kolaudační souhlas, je-li spojen se změnou stavby, povolení k odstranění stavby či k provedení terénních úprav podle stavebního zákona, povolení k nakládání s vodami a k vodním dílům, povolení k některým činnostem či udělit souhlas podle vodního zákona na území národního parku nebo chráněné krajinné oblasti.

(2) Závazné stanovisko podle odstavce 1 se nevydává, jde-li o stavby

- a) v zastavěném území obce ve čtvrté zóně chráněné krajinné oblasti,
- b) v zastavěném území města, které se nachází na území chráněné krajinné oblasti.

§ 78 Působnost Agentury a správ národních parků

(1) Agentura na území chráněných krajinných oblastí, nejde-li o vojenské újezdy, vykonává státní správu v ochraně přírody a krajiny v rozsahu působnosti pověřených obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů, není-li podle tohoto zákona příslušné Ministerstvo životního prostředí. Agentura dále na území národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a ochranných pásem těchto zvláště chráněných území, nejde-li o vojenské újezdy nebo o území národních parků a jejich ochranných pásem, vykonává státní správu v ochraně přírody a krajiny v rozsahu působnosti obecních úřadů,

pověřených obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů, není-li podle tohoto zákona příslušné Ministerstvo životního prostředí.

(2) Správy národních parků na území národních parků a jejich ochranných pásem vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny v rozsahu působnosti obecních úřadů, pověřených obecních úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů a Agentury, není-li podle tohoto zákona příslušné Ministerstvo životního prostředí. Správa Národního parku Šumava vykonává státní správu v rozsahu působnosti Agentury též na území Chráněné krajinné oblasti Šumava a Správa Národního parku České Švýcarsko vykonává státní správu též na území Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce, není-li podle tohoto zákona příslušné Ministerstvo životního prostředí. Správy národních parků, jejich sídla a jejich správní obvody tvořené národními parky a jejich ochrannými pásmy a chráněnými krajinnými oblastmi jsou uvedeny v příloze č. 5 tohoto zákona.

3.2.2.3 Stavební zákon

Zákon č. 183/2006 SB. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) a související vyhlášky č. 500/2006 Sb. a č. 501/2006 Sb.

Pod vlivem Evropské úmluvy o krajině se do stavebního zákona a s ním souvisejících vyhlášek implementovala řada formulací, týkajících se krajiny a krajinného rázu. Institut krajinného rázu je věcí zákona č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny, avšak s její praktickou aplikací velmi úzce souvisí stavební zákon.

Institut krajinného rázu je ve stavebním zákoně začleněn jako povinná část obsahu územně analytických podkladů- konkrétně v podkladech pro rozbor území, jako jev č. 17 – oblast krajinného rázu, jev č. 18. – místo krajinného rázu.

Územní plánování je koncepčním nástrojem ochrany přírody, územně plánovací dokumentace obsahuje závazné části, s nimiž musí být některá rozhodnutí státní správy v souladu. Koncepční nástroje jsou vytvářeny převážně na principu prevence a racionálního využívání zdrojů. V rámci principu prevence pracuje územní plánování s principem předběžné opatrnosti a s principem únosného zatížení tvorbou limitů využití území, které jsou odrazem právě míry únosnosti.

Ochranu krajinného rázu mají při vzniku územně plánovací dokumentaci ve své kompetenci převážně orgány ochrany přírody jako dotčené orgány v procesu územního plánování, ale svým způsobem také široká veřejnost.

3.2.2.3.1 Dotčené orgány

Dotčené orgány vydávají závazná stanoviska pro rozhodnutí a jiné úkony stavebního úřadu.

Závazné stanovisko není samostatným rozhodnutím ve správním řízení. Vydává jej dotčený orgán jako závazný podklad pro rozhodnutí jiného správního orgánu. Tedy samotné závazné stanovisko není pro dotčenou osobu závazné. Závazné je až následné rozhodnutí, do něhož musí být obsah závazného stanoviska vtělen.

Dotčenými orgány, kterým přísluší vydávat stanoviska odvolávající se na ochranu krajinného rázu, jsou orgány ochrany přírody a krajiny. Dotčenými orgány ochrany přírody jsou krajské úřady, pokud se jedná o území národních parků, jsou jimi správy národních parků, pokud se jedná o území chráněných krajinných oblastí, a je jím pak agentura ochrany přírody a krajiny, jako státní správa na území CHKO.

Dotčenými orgány památkové péče, kterým přísluší hodnotit vlivy na krajinný ráz, jsou pak ministerstvo kultury, krajské úřady či obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

Ochranu krajinného rázu podle stavebního zákona lze provádět na jakýchsi dvou úrovních.

První úroveň je proces tvorby územně plánovací dokumentace, druhou úroveň je pak samotné územní a stavební řízení.

3.2.2.3.2 Vydání územního plánu

V první úrovni lze podmínky ochrany krajinného rázu stanovit již v nástrojích územního plánování. U obcí, které zasahují do území národních parků nebo CHKO a jejich ochranných pásem, je správa národního parku či AOPK v řízení o vydání územního plánu dotčeným orgánem ochrany přírody.

Tuto úroveň ochrany lze chápat jako preventivní či koncepční ochranu. Podmínky ochrany mohou být dotčenými orgány prosazeny do územně plánovací dokumentace. Pokud je v územním nebo regulačním plánu stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody již při samotném procesu

vzniku územního či regulačního plánu, pak se krajinný ráz v zastavěném území a v zastavitelných plochách již dále neposuzuje. Tato problematika je již řešena výše viz část 2.3.4.1 Zákon o ochraně přírody a krajiny.

Orgány ochrany přírody mají možnost vkládat požadovanou ochranu krajinného rázu již do samotného územního či regulačního plánu. Krajinný ráz je tak chráněn plošně, jeho nejdůležitější parametry ochrany jsou konkrétně uvedeny a lze na ně odkazovat.

Nástroje územního plánování

Základními nástroji územního plánování jsou:

- územně plánovací podklady:
- územně analytické podklady,
- územní studie,
- politika územního rozvoje,
- územně plánovací dokumentace:
- zásady územního rozvoje,
- územní plán,
- regulační plán,
- územní rozhodnutí,
- územní řízení,
- územní opatření o stavební uzávěře a územní opatření o asanaci území.

3.2.2.3.3 Stavební řízení

Druhá úroveň se pak vztahuje k samotnému stavebnímu řízení. V procesu stavebního řízení vydávají dotčené orgány svá stanoviska. Dotčené orgány jsou popsány výše.

§ 108 Stavební řízení

(1) Stavební povolení se vyžaduje u staveb všeho druhu bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, účel a dobu trvání, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak.

(2) Stavební povolení vyžadují změny staveb uvedených v § 104, jejichž provedení by mělo za následek překročení jejich parametrů.

Územní rozhodnutí vydává stavební úřad, je-li v území schválen územní nebo regulační plán, může spojit územní a stavební řízení. Územním rozhodnutím stavební úřad schvaluje navržený záměr a stanoví podmínky pro využití a ochranu území, podmínky pro další přípravu a realizaci záměru, zejména pro projektovou přípravu stavby.

3.2.2.4 Zákon o státní památkové péči

V rámci celku této diplomové práce je do krajinného rázu a jeho ochrany zahrnuta také ochrana nemovitých kulturních památek v oblasti, řešena jsou území vesnických památkových zón. Jsou zde uvedeny části zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, které jsou pro toto téma relevantní ve směru rekonstrukce či opravy venkovského stavení. Při jakémkoliv stavebním zásahu má majitel nemovitosti povinnost předem požádat o závazné stanovisko u příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností. Na základě § 16 však může majitel na tyto rekonstrukce žádat finanční podporu z obecního rozpočtu.

Jak je uvedeno v kapitole 3.2.2.3.1 Dotčené orgány, obecní úřad s rozšířenou působností je dotčeným orgánem při stavebním řízení. Národní památkový ústav vydává vyjádření, jako podklad ke stanovisku dotčených orgánů památkové péče.

§ 14 Obnova kulturních památek

(1) Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí (dále jen "obnova"), je povinen si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko krajského úřadu.

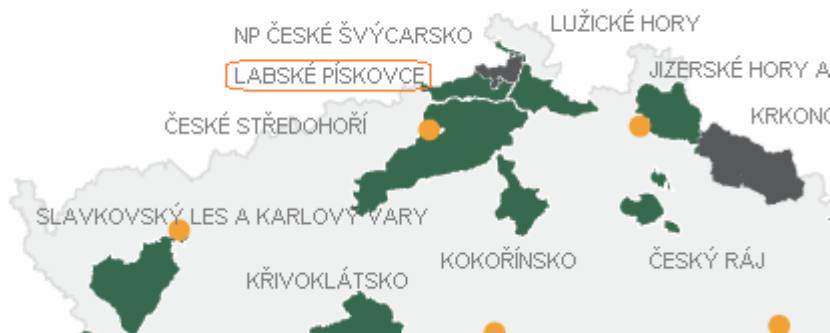
(2) Vlastník (správce, uživatel) nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace, nebo památkové zóny (§ 17), je povinen k zamýšlené stavbě, prodejnímu stánku, konstrukci a zařízení pro slavnostní výzdobu a osvětlení budov, jejichž umístění nepřesáhne 30 po sobě jdoucích dnů, změně stavby, terénním úpravám, umístění nebo odstranění zařízení, odstranění stavby, úpravě dřevin nebo údržovacím pracím na této nemovitosti si předem vyžádat závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, není-li tato jeho povinnost podle tohoto zákona nebo na základě tohoto zákona vyloučena (§ 6a, 17).

(3) V závazném stanovisku podle odstavců 1 a 2 se vyjádří, zda práce tam uvedené jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné a stanoví se základní podmínky, za kterých lze tyto práce připravovat a provést. Základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru

4. ZHODNOCENÍ PODKLADOVÝCH ÚDAJŮ

4.1 Vymezení řešené oblasti

Chráněná krajinná oblast Labské pískovce (dále také jen „CHKO“, „Labské pískovce“ či „Chráněná krajinná oblast“) se rozpíná na severním území České republiky. Na východní hraně plynule přechází v Chráněnou krajinnou oblast Lužické hory a ve své jižní části sousedí s Chráněnou krajinnou oblastí České Středohoří, přes česko-německé hranice se pak mění v Nationalpark Sächsische Schweiz (Národní park Saské Švýcarsko)

Obrázek 1 poloha CHKO Labské pískovce, zdroj https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CHKO%2BNP_Czech_map.png

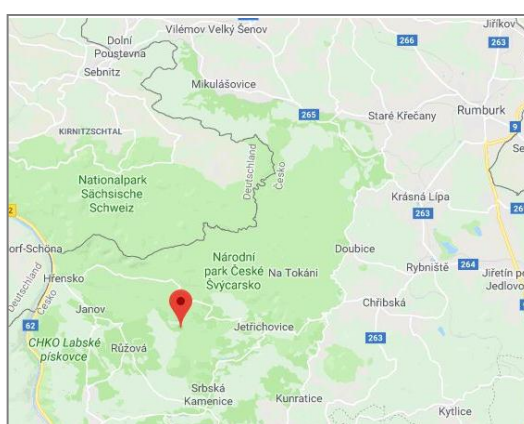
Chráněná krajinná oblast Labské pískovce byla vyhlášena už v roce 1972, v té době zaujímala plochu 324 km². V roce 2000 byl zřízen Národní park České Švýcarsko (dále také jen „Národní park“ či „České Švýcarsko“), o rozloze 79 km². Národní park se rozprostírá v severozápadní části Labských pískovců, přibližně mezi Hřenskem, Brtníky, Dobicí, Jetřichovicemi, Srbskou Kamenicí a Růžovou. Labské pískovce tak fakticky tvoří ochranné pásmo národního parku.

Předmětem návrhové části této diplomové práce, je:

a) území sídla **Kamenická Stráň**. Jedná se o katastrální území obce Růžová, v okrese Děčín. Kamenická Stráň je od roku 1995 vesnickou památkovou zónou, která disponuje unikátní soustavou staveb lidové architektury typické pro danou oblast.

Obrázek 2 vyznačení oblasti Kamenické stráně v mapovém podkladu, zdroj: maps.google.com

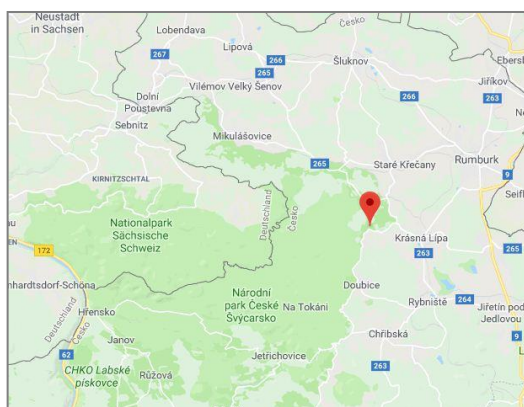

Obrázek 3 vyznačení oblasti Kamenické stráně v mapovém podkladu, zdroj: maps.google.com

b) **Dlouhý Důl**, část města Krásná Lípa v okrese Děčín, je od roku 2005 vyhlášen vesnickou památkovou zónou. Údolní ves vznikla počátkem 18. století jako řemeslnická osada. Prakticky veškerou zástavbu tvoří jen minimálně narušený kompaktní soubor původních převážně roubených podstávkových domů.

Obrázek 4 vyznačení oblasti Dlouhého dolu v mapovém podkladu, zdroj: maps.google.com

Obrázek 5 vyznačení oblasti Dlouhého dolu v mapovém podkladu, zdroj: maps.google.com

4.2 Charakteristika oblasti

Důvodem k vyhlášení CHKO byla ochrana jedinečného krajinného reliéfu, který ovlivňuje výskyt vzácných druhů rostlin a živočichů.

Reliéf Labských pískovců je typický svými skalními pískovcovými městy, která jsou značně pokryta lesními porosty. Města jsou tvořena erozí pískovcových masivů, díky které se vytvořilo množství skalních pískovcových útvarů. Jedná se například o stolovou horu Děčínský sněžník, která je nejrozsáhlejší pískovcovou plošinou v Labských pískovcích, zároveň je také jejich nejvyšším vrcholem (726 m). Hojně jsou na území zastoupeny skalní věže, pilíře, stěny, ostrohy, skalní hříby, převisy aj.

Obrázek 6 pohled do údolí Labe, zdroj: www.mapy.cz

4.2.1 Historický vývoj krajiny Labských pískovců

Skalnatý reliéf limitoval hospodářské využití půdy, proto je oblast osídlená jen minimálně. Obec Mezná, Mezní Louka a (v rámci této studie vzhledem k hodnotám a poloze sídla přiřčeněná) Kamenická Stráň tvoří v rámci lesoskalního komplexu malé enklávy obklopené lesy. Ostatní osídlení se omezuje na samoty - bývalé lovecké zámečky, později rekreační objekty. Charakter sídel je silně determinovaný přírodním prostředím a vazbou na dominanty reliéfu. Důležitým prvkem jsou dochované staré cesty nebo jejich fragmenty - úvozové, vytesané do pískovce (původně obchodní, mlýnské cesty) a malé stezky a schodiště sloužící převážně jako spojnice s kostelem. Ve skalách se objevuje množství historických reliéfů, drobných sakrálních prvků a nápisů. Důležitá je vazba k sídlům v sousedním krajinném prvkům (Brychtová, 2006).

Prostorové uspořádání sídla a rozmístění domů v obci naznačuje, kdy osada vznikla. Řada obcí Labských pískovců vznikla na přelomu 13. a 14. století, navzdory drobným úpravám se v obcích zachovala struktura lesních lánových vsí. Dlouhé a úzké uspořádání zástavby kolem drobného vodního toku, či podél místních komunikací, a kolem nich založené lány zemědělské půdy, tak se dají popsat osady vzniklé během velké (německé kolonizace), tak vypadá většina obcí na území CHKO.

4.2.2 Vegetace Labských pískovců

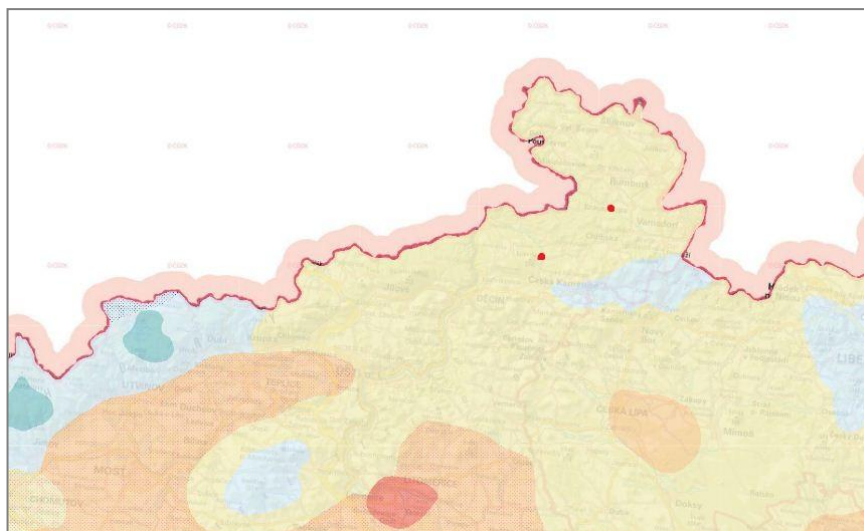
Krajina Labských pískovců má silně členitý reliéf s výraznou převahou lesa. Ochrana lesů je zaměřena hlavně na zachování a ochranu všech přirozených lesních společenstev, které se na území nacházejí (zejména se jedná o bučiny a přirozené bory se smrkem na příkrých svazích), dále na zvyšování ekologické stability volbou vhodné skladby lesů. Správa CHKO se dlouhodobě snaží redukovat invazivní borovici vejmutovku.

Dlouhodobý cíl ochrany přírody a krajiny v CHKO je definován Výnosem o zřízení CHKO Labské pískovce (1972): „Posláním oblasti je ochrana všech hodnot krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních zdrojů a vytváření vyváženého přírodního prostředí. K typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo a ve vztahu k ní také rozmístění a urbanistická skladba sídlišť, architektonické stavby a místní stavby lidového rázu.“

V oblasti Kamenické Stráně se nachází jeden památný strom - borovice lesní, v okolí Dlouhého dolu je to potom lípa velkolistá.

4.2.2.1 Klimatická oblast

Klimatická oblast labských pískovců je mírně teplá, většina území náleží jednotce MT7. Pro níž je typické normálně dlouhé, mírné až mírně suché léto. Přiměřeně s 20 až 40 letními dny, s průměrnou teplotou 13°C až 15°C. Zima je normálně dlouhá, mírná až mírně chladná a suchá s krátkým trváním sněhové pokrývky, s 50 až 60 ledovými dny, s průměrnou teplotou -2°C až 3°C. Průměrné roční srážky oblasti jsou 736 mm.

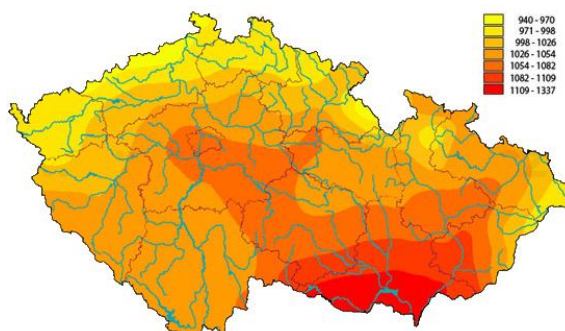
Obrázek 7 mapa klimatických regionů, zdroj: geoportal.gov.cz

Průměrná roční teplota vzduchu oblasti se v dlouhodobém průměru pohybuje mezi 6 až 7°C. (www.chmi.cz)

Průměrné roční srážky v Ústeckém kraji jsou v dlouhodobém normálu 636 mm. Pro celou Českou republiku je tato hodnota 686 mm za rok.

Řešené území se nachází v oblasti s nižší intenzitou globálního slunečního záření v rámci ČR. Může se jednat přibližně o hodnoty 971 až 998 W.m⁻².

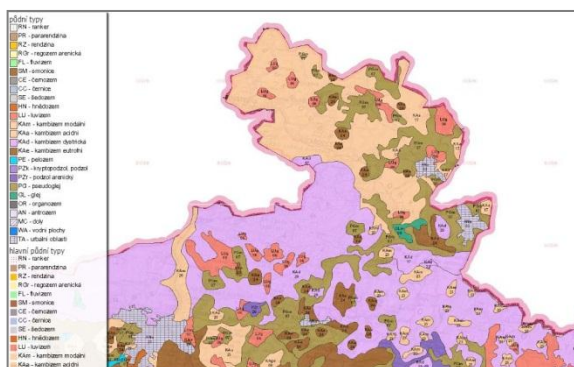

Obrázek 8 Roční úhrn globálního slunečního záření v ČR [W.m-2], zdroj: www.chmi.cz

4.2.2.2 Půdní kategorie

Na základě půdní mapy České republiky, lze oblast venkovského sídla Kamenické stráně zařadit do oblasti s půdním typem Luvizem. Vznikají z prachovic, polygenetických hlín i lehčích substrátů v rovinatém a mírně zvlněném terénu pahorkatin; podnebí je již značně humidnější. Zrnitostně jde o středně těžké a těžší půdy (těžší zejména ve spodinách). Obsah humusu je střední a jeho kvalita je méně příznivá. Fyzikální vlastnosti (zejména ve zhutnělém luvickém horizontu) jsou značně nepříznivé (malé provzdušnění). Původní vegetací jsou kyselé doubravy a lučiny. Hlavním půdotvorným procesem je výrazná illimerizace. (Němeček, 1990).

Oblast sídla Dlouhý důl je zařazena do oblasti s převažujícím půdním typem Kambizol, dříve byl nazýván hnědou (lesní) půdou. Je vázána na silně členité reliéfy. Nachází se ve svažitéch podmínkách v hlavních souvrstvích svahovin magmatitů a metamorfitů a zpevněných sedimentárních hornin. Mateční horniny jsou většinou nekarbonátové, skeletnaté, a proto je v půdní hmotě dostatek materiálu, který poměrně lehko podléhá zvětrávání, čímž se neustále uvolňují živiny, železo a jiné látky. Kambizemě se vyskytují v mírném humidním klimatickém pásmu, a to především pod listnatými lesy. Kambizemě se vyznačují kambickým hnědým metamorfovaným horizontem bez jílových povlaků. Co se týče zrnitosti, jsou kambizemě nejčastěji hlinité. Kambizemě jsou převážně hluboké až velmi hluboké půdy. S nadmořskou výškou stoupá hloubka půdy, zvyšuje se její kyprost, roste obsah humusu a hloubka prohumóznění, zároveň však větší množství srážek způsobuje větší vymývání. Kambizemě se vyznačují bohatým podílem volných prostorů mezi agregáty i uvnitř agregátů a vysokou biotickou aktivitou (Němeček, 1990).

Obrázek 9 půdní mapa ČR, zdroj: geoportal.gov.cz

4.2.2.3 Přírozená vegetace

Krajina labských pískovců je v mapách potenciální přírozené vegetace popsána jako souvislá plocha acidofilních bikových bučin (*luzulo fagetum*).

Obrázek 10 mapa potenciální přírozené vegetace, zdroj: geoportal.gov.cz

24 - Biková bučina

Acidofilní bučina je lesním biotopem s převažujícím zastoupením buku, nacházející se na kyselých půdách. Buk lesní (*Fagus sylvatica*) je zde ve stromovém patře doplněn zpravidla smrkem ztepilým (*Picea abies*), jehož podíl roste se stoupající nadmořskou výškou. Kyselé bučiny bývají doplněné také jedlí bělokorou (*Abies alba*), na skalních výchozech lze nalézt javor klen (*Acer pseudoplatanus*), dále také borovici lesní (*Pinus sylvestris*) či lípu srdčitou (*Tilia cordata*).

Keřové patro nebývá vůbec vyvinuto, v některých případech je tvořeno zmlazujícími dřevinami stromového patra. Na okrajích lesů můžeme nalézt lísku obecnou (*Corylus avellana*).

Kyselé bučiny jsou považovány za nejchudší biotopy, je to dáno jejím velmi mělkým substrátem s nízkým pH a pomalu se rozkládajícím bukovým listím.

Biková bučina je pak v bylinném patře doplněna tzv. graminoidy – biky, ostrčice a trávy. Název graminody se používá pro rostliny, které mohou být morfologicky podobné travám, ale jsou jiných čeledí, nejsou tak mezi trávy řazeny. Spadají sem rostliny z čeledí lipnicovité (*Poaceae*), šachorovité (*Cyperaceae*) a sítinovité (*Juncaceae*).

Dominantními bylinnými druhy mohou být:

- metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*),
- bika bělavá (též hajní) (*Luzula luzuloides*),

- brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus L.*),

V humóznějších bučinách se mohou řídce vyskytnout i některé odolnější hájové druhy jako

- pitulník žlutý (*Galeobdolon luteum*),
- šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*)
- sasanka hajní (*Anemone nemorosa*)

(Chytrý, 2014)

4.2.2.4 Současný přirozený výskyt

Hojně se zde vyskytuje vzácný subboreální druh rojovník bahenní (*Ledum palustre*), který má stanoviště na vlhkých skalních římsách.

Vlhké klima je vhodným prostředím pro hojný výskyt lesních druhů mimo lesní prostředí, např. udatna lesní (*Aruncus sylvestris*), třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*), starček fuchsův (*Senecio fuchsii*).

Obrázek 11 arunucus sylvestris, zdroj: www.botanickafotogalerie.cz

Obrázek 12 senecio fuchsii zdroj: www.botanickafotogalerie.cz

Z teplomilných druhů, které řadíme hlavně k druhům submediteránním, se v území vyskytují pouze ty, které mají menší nároky na teplotu a výživnost substrátu. Nacházejí se hlavně na výslunných stráních na ostrůvcích čedičů tolita lékařská (*Vincetoxicum hircundinaria*), sasanka přřskyřníkoviřá (*Anemone ranunculoides*) nebo v kařonu Labe – javor babyka (*Acer campestre*), hlaváč Źlutavý (*Scabiosa ochroleuca*), Źlutřcha menší (*Thalictrum minus*) a na výslunných stráních a pastvinách netřesk výběŹkatý (*Jovibarba sobolifera*), mochna přřmá (*Potentilla recta*), starček přřmětřník (*Senecio jacobaea*).

4.2.2.5 Luční vegetace

Relativně neúrodná půda a zejména velmi členitý reliéf na pískovcovém podloŹí nedovoloval v minulosti přřliš intenzivní zemědělské vyuŹití půdy. Strmé svahy i vlhká údolí byly vesměs vyuŹívány jako louky, pouze rozsáhlejší náhorní plošiny dovolovaly zornění. Dnes jsou louky na svazích a v údolích vyuŹívány převáŹně jako pastviny, velká část je však od poválečných let ponechána ladem a postupně degraduje a zarůstá pionýrskými dřevinami. Naopak plochy orné půdy, scelené v době kolektivizace do velkých lánů, jsou nyní zatravněné, botanickou kvalitou však tyto porosty odpovídají spíše intenzivním produkčním loukám. Důsledkem toho jsou nevyrovnaná luční společenstva, která na velké části ploch odpovídají spíše různým degradačním fázím než "typickým" lučním asociacím (Brychtová, 2006)

Správa chráněné krajinné oblasti vydala doporučení druhové složení osevních směsí pro zakládání lučních porostů:

Suché louky na mělkých půdách a sušší louky, vysýchavé	%
Agrostis capillaris	20
Anthoxantum odoratum	10
Arrhenatherum elatior	20
Festuca rubra	20
Lotus corniculatus	10
Phleum pratense	20
	100
Trifolium repens	5-10

Tabulka 1 doporučené druhové složení osevních směsí

4.2.2.6 Lidové krajinářství

V procesu krajinářské tvorby má významnou roli právě takzvané lidové krajinářství. Tento pojem lze popsat jako určitý souhrn činností prováděných samotnými obyvateli vesnice, zasazených do určitých geografických, hospodářských a sociálně – kulturních podmínek. Tyto činnosti pak vedou ke spoluutváření venkovské krajiny, odpovídající daným potřebám, názorům a tradicím.

Podle Marečka (Mareček, 2004) lze lidové krajinářství v pojetí venkovské zeleně definovat ve třech úrovních sestav:

- nejčastějším systémem je sestava vzniklá prostým kladením dílčích útvarů (prvků) zeleně – takzvaně vedle sebe, např. prstenec zeleně kolem obce, vzniklý shodným umístěním zahrad vždy za stodolou nebo mezi stodolou a dvorem – aplikovatelné u návesních typů vsí, druhově rozmanitá ovocná alej, vzniklá z dílčích ovocných výsadeb, rozkvetlý pás zeleně návesního či uličního prostoru jako sestava dílčích předzahrádek, či vynikající, výškově gradovaná sestava staveb a zeleně uplatňující se v siluetách mnohých vesnic apod.
- sestava vytvořená v rámci určitého funkčního souboru staveb – např. právě zvykově tradovanými dílčími útvary zeleně: předzahrádkou s lavičkou, stromy u vjezdu či před štítem stavení, stromy na nádvoří, ovocnou zahradou
- sestava celoobecního charakteru vytvořená buď kombinací obou uvedených systémů, nebo jako celoobecní záměr – např. uliční alej apod.

Na základě výše uvedeného lze vyvodit, že v rámci venkovských usedlostí a jejich krajinného prostředí je možné vnímat více prvků zeleně, které v dané oblasti působí krajinnotvorně. Jedná se například o lineární zeleň podél místních komunikací, či podél vodních toků, solitérní stromy ve veřejném prostoru, památné stromy, doprovodnou zeleň k drobným sakrálním památkám a v neposlední řadě právě o zahrady a předzahrádky přilehlé k venkovským stavením.

Protože v lidovém krajinářství hraje významnou roli sortimentální skladba zeleně, s velmi vysokým podílem domácích druhů rostlin, jejichž výsadbový materiál byl pěstován přímo na místě, či z místních zdrojů, níže v této práci bude tomuto tématu věnován prostor. Můžeme rozpoznávat velké množství tipů zahrad, ve vesnické památkové zóně umístěné na území CHKO, by měla být zvýšená pozornost věnována právě historickým zahradám s odkazem na lidové krajinářství, které jsou stejně tak jako chráněné lidové stavby odkazem kulturního, sociálního a hospodářského vývoje dané oblasti. Stejně jako u staveb je vhodné se historií inspirovat a nacházet souvislosti v propojení s okolní krajinou, tím je možné vhodně doplnit pozitivní estetickou a smyslovou hodnotu místa.

4.2.2.7 Zahrada dobra

V části města Krásná Lípa – na Vlčí hoře, nedaleko řešené oblasti Dlouhý důl, byla založena tzv. „zahrada dobra“ jedná se o převážně bylinkovou zahradu, která je pěstována na základě permakulturních a biodynamických principů. Druhové složení vychází z historie českého bylinkářství, je tvořeno s vědomím místní příslušnosti rostlin, na základě botanických znalostí a znalostí širších souvislostí. Zahrada je orientována na pěstování siličnatých a aromatických rostlin, také z důvodu přilehlé výroby přírodní a aromaterapeutické kosmetiky, nelze tak přenést seznam zde pěstovaných druhů na níže v této práci řešenou přírodní zahradu, přilehlou k obytnému stavení. Avšak inspirace, energie a znalosti jsou odtud čerpány.

4.2.3 Lidová a tradiční architektura

Venkovská sídla obecně, představují významnou součást struktury osídlení České republiky. Jsou charakterizována úzkou spojitostí s vnějším krajinným prostředím.

V severních Čechách se dodnes dochoval snad nejvyšší počet historických dřevěných stavení. Zejména v oblastech, kde historicky žili německy mluvící obyvatelé, se jedná o domy

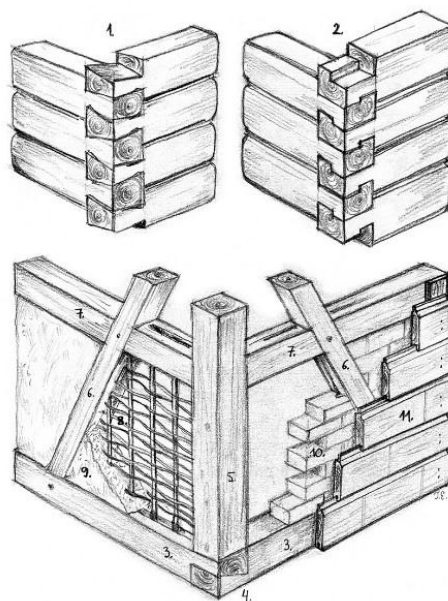
patrové. Přízemní domy se nacházejí ve velmi málo úrodných kopcovitých oblastech Děčínska.

Typické pro území CHKO jsou tzv. lesní lánové vsi. Konstrukce venkovských staveb byla obecně tvořena materiály, které byly místně hojně dostupné. Vývojově přecházeli z měkkých, hořlavých a dřevěných materiálů (dřevo a hlína, šindele a došky) k odolnějším kamenným a zděným prvkům, na střechách pak k pálené krytině nebo břidlici. Obytná část domu však v Labských pískovcích zůstávala stále dřevěná.

4.2.3.1 Dřevěné konstrukce

Roubená konstrukce

Roubení spočívá ve vrstvené skladbě stěny z vodorovně kladených trámů, vázaných v nároží tesařskou vazbou. Stěnové trámové prvky mohly být buď nehraněné – kulaté, nebo (hlavně z vnější strany) sekáním hraněné, případně až čtyřstranně sekané trámy. Nárožní spojení roubených staveb může fungovat bez jakéhokoliv pojivového materiálu. Od původních kulatých trámů s přesahy až k vyspělejším hraněným trámům s tzv. rybinovou vazbou. Spáry mezi trámy se pak vyplnily nejdříve vrstvou udusaného mechu a poté se potřely směsí hlíny a plev či slámy.

Obrázek 13 schéma roubené a hrázděné stěny, ilustrace Tomáš Efer, zdroj: www.drevoastavby.cz

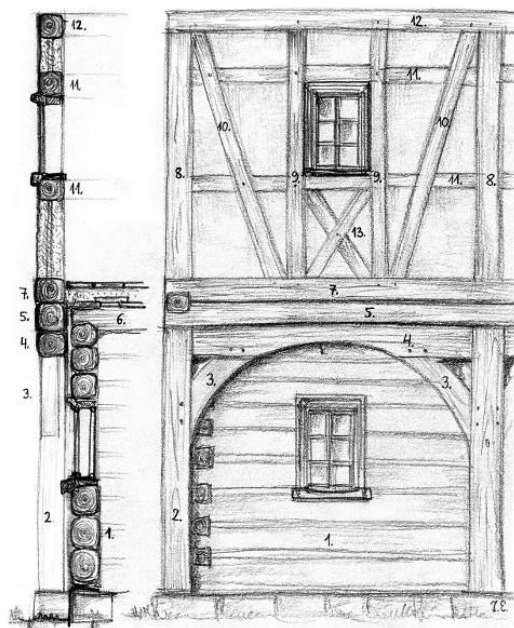
Roubená stěna: 1. nárožní vazba „na rybinu“, 2. nárožní vazba „na zámek“.

Hrázděná stěna: 3. práh hrázdění, 4. rohové přeplátování, 5. sloupek hrázdění, 6. vzpěra, 7. paždík, 8. vyplétaná výplň, 9. hliněná lepenice, 10. cihelná výplň, 11. bedněný obklad – deštění

Konec výstavby roubených staveb na vesnicích nastal v roce 1816, kdy byl vydán tzv. Dvorský dekret, přísně zakazující jakoukoliv výstavbu nových dřevěných staveb. V roce 1833 byla však v horských oblastech výstavba dřevěných domů opět povolena.

Hrázdění

Jádrem konstrukce jsou svislé prvky, které jsou doplněny prvky vodorovnými. Oproti roubení je konstrukce díky svislým prvkům stabilnější – neslehává. Výplně stěn mohou být různé a v historii se prováděli několika způsoby: formou tyčoviny upevňované do průběžných drážek nebo jednotlivých důlků jako kostra pro lepenici, případně těžší vyzdívkou z nepálených či pálených cihel nebo i z lomového kamene (Škabrada, 1999).

Obrázek 14 konstrukce patrové chalupy, ilustrace Tomáš Efer, zdroj: www.drevoastavby.cz

Konstrukce patrové chalupy:

roubená stěna a podstávka – 1. roubení, 2. sloupek podstávky, 3. pásek (záporka), 4. rozpěrka, 5. ližina podstávky, 6. stropnice;

hrázděná stěna – 7. práh, 8. sloupek hrázdění, 9. okenní sloupek, 10. vzpěra, 11. paždík, 12. ližina, 13. ondřejský kříž

4.2.3.2 Podstávkové domy

Pro oblast Labských pískovců je typická kombinace východoevropské a západoevropské stavební konstrukce. Pro východní Evropu jsou charakteristické roubené domy, pro západní pak domy hrázděné. Oba konstrukční typy odpovídaly přírodním podmínkám krajiny, v níž se vyvinuly. Roubené domy byly typické pro oblasti s velkým množstvím lesních porostů, s dostatkem dlouhého, rovného stavebního dříví, hrázděné konstrukce pak vznikaly spíše v oblastech s krátkým dřívím, v listnatých lesích.

Protože v Labských pískovcích po staletí žily společně dva národy – německý a český, odrazem jejich soužití vzniklo kombinované stavení typické pro tuto oblast – podstávkový dům.

Patrovost domů tedy doprovází tzv. podstávka (německy Umgebinde), jedná se o sloupovou konstrukci, stojící před stěnami přízemí, na kterou jsou usazeny stěny roubeného nebo hrázděného patra, u přízemních domů konstrukce střechy, či ještě roubeného věnce polopatra (Škabrada, 2005).

Hrázdění je tvořeno rámovou konstrukcí s výplní, která je vkládána do tloušťky rámu. Obvyklou výplní hrázděných pater je dřevohlinitá směs.

Podle tvaru podstavky lze rozlišit její stáří. Ty nejstarší domy z počátku 18. století disponují velmi pečlivě tesařsky provedenými půlkruhovými spojeními mezi jednotlivými sloupky. U mladších staveb se pak oblouky ztenčují až samotnému jednoduchému překladů, který je překrytý ozdobně vykrajovaným prknem. Podstavky bývaly velmi často zdobně vyřezávané.

Obrázek 15 sloupek, rozpěra, ližina i pásy zdobeny zoubkovaním; Jetřichovice, foto Václav Sojka, zdroj: www.drevoastavby.cz

Obrázek 16 Sloup podstavky s profilací balustry; Krásná Lípa, foto Václav Sojka, zdroj: www.drevoastavby.cz

4.2.3.3 Interiér stavení

Interiér domu byl v naprosté většině zdejších stavení koncipován tak, jak jej popsala Belisová (2006) Hlavní vchod ústil do síně, z ní se na jedné straně vcházelo do světnice, obvykle

roubené části domu. Z druhé strany býval vstup do chléva nebo do chléva a do komory. Tomuto trojdílnému uspořádání domu, jež se nazývá chlívni nebo komoro-chlívni, dávali přednost němečtí osadníci. Zatímco slovanské (české, lužickosrbské) obyvatelstvo stavělo proti světnici spíše víceúčelovou komoru (typ komorového domu) a do chléva mívalo vchod zvnějšku, německý hospodář vcházel do chléva i domem. Síň, centrální část přízemí, nesloužila jen jako průchozí prostor. Ve starších dobách bývala v její zadní nebo boční části umístěna černá kuchyně. Vařilo se na otevřeném ohni, kouř byl odváděn do dřevěného, později i zděného dymníku. Ze síně se obsluhovala i kamna, která vytápěla světnici.

4.2.3.4 Další nosné architektonické prvky, autentické doplňky

Mezi další architektonické prvky typické pro výše popsaná venkovská stavení se řadí například:

Vikýře umožňovaly prosvětlení podstřešních prostor, zpravidla mívaly tvar dřevěné stříšky pokryté šindelem či břidlicí nad sdruženými okénky obvykle neotevíratelnými. Větší vikýře sloužily i jako přístup do půdního prostoru a při ukládání sena.

Dveře mohou v lidovém prostředí být rámové (výplňové), které se skládají z jednoduchého rámu vyplněného deskami, svlakové dveře jsou pak tvořeny svisle sraženými prkny přibitými na dřevěný rám či sesazením z úzkých prkének, kladených do jednoduchých geometrických tvarů.

Kliky, zámky a kování se podílí na celkovém dojmu z dveří, oken nebo střeš. Při jejich výměně za stylově neodpovídající zařízení dochází často ke znehodnocení většího celku. Konstrukce starých dveří například nepočítaly se zapuštěnými zámky, často tak dochází k zásahu přímo do hmoty dveří.

Okna bývala malá, často je tvořil pouhý kříž, který byl zasazený do pravoúhlého otvoru mezi trámy, postupně se okenní otvor zvětšoval, až dospěl k náročným dvoukřídlým oknům.

Štíty z velké části bývaly obložené břidlicí.

Obrázek 17 příklady podstávkových domů v lokalitách Kamenická Stráň a Dlouhý důl, zdroj: archiv autorky

4.3 Zásady rekonstrukce venkovských stavení

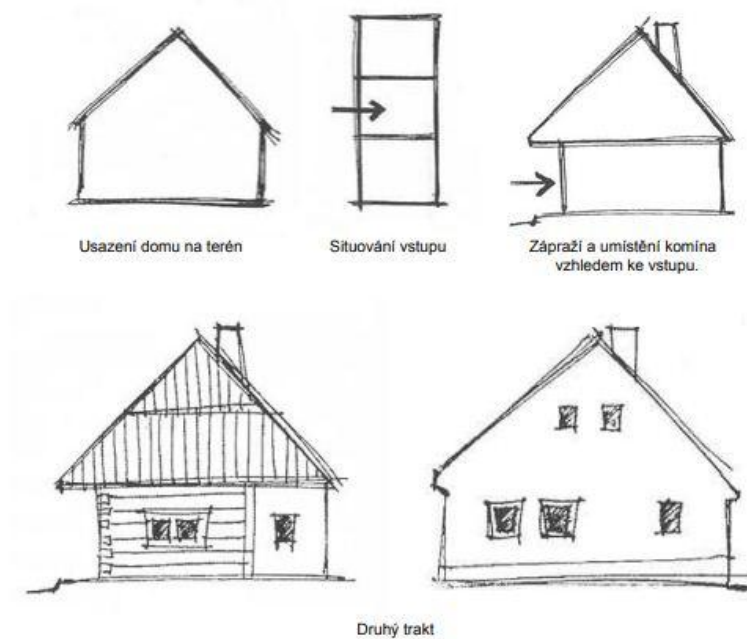
Zvláštní postavení mají autentické doplňky staveb, které jsou popsány v kapitole 3.4.2.3 Další nosné architektonické prvky, autentické doplňky, jedná se o okna, dveře, kování apod., jedná se o pocitově velmi silné prvky, z kterých číší jejich intenzivní používání všech předchozích obyvatelů stavení. Při rekonstrukci nesmí být dopuštěno zbytečná likvidace těchto autentických prvků.

Nové doplňky, které jsou nutné domu dodat, není vhodné maskovat. Ve snaze o výtvarnou jednotu objektu mohou být stírány rozdíly mezi skutečně historickými částmi stavby a částmi novými, uživatel nebo divák pak není schopný se ve stavbě dobře orientovat (Škabrada, 2005).

Jak vyplývá z výše uvedeného, obecně se dá říci, že používání nových prvků, které napodobují ty historické, je zcela nevhodné. K aplikaci historismů svádí pravděpodobně touha po souladu s okolní zástavbou či charakterem krajiny. Použitím nevhodných prvků, je však ve většině případů docíleno degradace stavby. Vždy je lepší při nutných obnovách či úpravách mít na paměti jednoduchost a porozumění pro základní principy. Škabrada (1999) uvádí příklady některých historismů, které mohou být naprosto nevhodné, např. falešné „prkýnkové“ hrázdění, nesmyslná dřevěná okřídlení kolem oken naprosto neodpovídající slohovému zařazení stavby, lodžie vlámaná do štítu s vyřezávaným zábradlím, plastová vyklápěcí okna s historizujícím vícetabulkovým členěním.

Mnoho lidí propadá dojmu, že pokud se jedná o jejich vlastní majetek, mohou sami rozhodovat, jakým způsobem a jaké úpravy domu provedou. Při rekonstrukcích je však vhodné brát v potaz fakt, že průčelí domu, či uliční strana domu, je venkovní tvářnost domu, který náleží do života a životního prostředí širokého okruhu lidí. A to nejen sousedu, či obyvatel sídla, ale také všech, kteří kolem domu projdou. Průčelí bylo po celou dobu historie vizitkou domu. Průčelí domu je veřejná záležitost.

Zásady rekonstrukce venkovských stavení obecně lze shrnout do následujícího náčrtu, který pro potřeby svých knih vytvořil Škabrada (1999)

Obrázek 18 zásady rekonstrukce venkovského stavení, zdroj: Škabrada (1999)

Škabrada (1999) ve svých publikacích řeší vliv velké prosklené plochy na vzhled stavby. Je si vědom skutečnosti, že velká prosklená stěna s možností vstupu do zahrady je pro život v domě významným pozitivem. Při vhodném umístění této prosklené plochy se může stejně jako tradiční stodolová vrata uplatňovat jako tmavá plocha otvoru nebo bedněných vrat sevřená světlejšími plochami navazující stěny.

4.4 Ochrana krajinného rázu na území Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce

Jak je podrobně popsáno výše institut krajinného rázu, potažmo ochrana krajiny jako takové, je v české legislativě zakomponována na různých místech. V této části diplomové práce bude popsáno, jakými konkrétními dokumenty a podklady disponují dotčené orgány ochrany přírody na území chráněné krajinné oblasti Labské pískovce, a jak konkrétně se jednotlivé dotčené orgány mohou vyjadřovat ke stavebním úpravám prováděných na venkovských staveních na území CHKO či k zamýšleným novostavbám.

4.4.1 Správa národního parku České Švýcarsko jako dotčený orgán při výkonu státní správy na území CHKO Labské pískovce

Správa Národního parku České Švýcarsko (dále také „správa národního parku“) vykonává, s platností od 1. 6. 2017, také státní správu na celém území Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce.

Dotčeným orgánem ochrany přírody je na území CHKO Labské pískovce Správa Národního parku České Švýcarsko.

4.4.1.1 Územně plánovací dokumentace

Jedním z hlavních podkladů, ze kterých může správa národního parku při vydávání závazných stanovisek na území celé CHKO čerpat, je územně plánovací dokumentace – schválené územní či regulační, zásady územního rozvoje. Na území jednotlivých obcí.

Územní plány, včetně případných regulativů týkající se konkrétních řešených oblastí na území CHKO, jsou popsány v kapitole 4.5 u popisu konkrétních venkovských sídel řešených v návrhové části této diplomové práce.

4.4.1.2 Preventivní hodnocení krajinného rázu v CHKO Labské pískovce

Dalším podkladem pro vydání závazného stanoviska jsou materiály hodnotící krajinný ráz území národního parku a jeho ochranného pásma, které jsou zpracovány nezávislými architekty. Jedná se především o preventivní hodnocení krajinného rázu. Materiály vymezují základní krajinné typy z hlediska prostorového utváření krajiny a převažujících přírodních, kulturních a historických charakteristik, dělí území na krajinné celky, krajinné prostory a místa krajinného rázu a uvádí doporučení, jak chránit hodnotná místa, kultivovat místa narušená a umisťovat stavby. Preventivní hodnocení krajinného rázu je obecně popsáno v kapitole 3.2.1 Preventivní hodnocení krajinného rázu.

Správa CHKO Labské pískovce (resp. Ministerstvo životního prostředí) nechalo v roce 2006 zpracovat preventivní hodnocení krajinného rázu pro celé území CHKO a národního parku České Švýcarsko. Toto preventivní hodnocení je tvořeno na základě metodiky zpracování hodnocení krajinného rázu podle Löwa a Míchala (2003). Preventivní hodnocení krajinného rázu zpracovala Brychtová (2006). Území CHKO rozdělila do několika krajinných celků, ty dále rozčlenila do jednotlivých prostorů a dále na místa krajinného rázu.

Pro tuto diplomovou práci jsou relevantní místa krajinného rázu **Kamenická** stráž a místo krajinného rázu **Dlouhý důl**. Výstupy – zásady a návrhy preventivního hodnocení krajinného rázu jsou popsány blíže v kapitole 4.5 u popisu konkrétních venkovských sídel, které jsou řešeny v návrhové části této diplomové práce.

4.4.1.3 Plán péče o CHKO Labské pískovce

Správa CHKO si je vědoma všech přínosů ochrany krajinného rázu na jejím území. Problematice se částečně věnuje také v Plánu péče o CHKO Labské pískovce (2011). V kapitole 3.6 Výstavba jsou uvedeny problémy, kterým mohou zastavěná území čelit. Správa zde uvádí směry určitých tlaků na změnu území, tyto tlaky pocházejí se strany obcí, vlastníků půdy i investorů a týkají se v zásadě rozšiřování zastavěného území na úkor volné krajiny a případné zemědělské půdy. Z citovaného plánu péče vyplývá také snaha správy národního parku odolávat nejjednodušším stavebním řešením majitelů pozemků, která pocházejí např. z katalogu rodinných domů, svým architektonickým ztvárněním a svojí hmotou, popř. měřítkem, nejsou tak estetických krajinným prvkem dané oblasti. Do dlouhodobých cílů správy se tedy promítají snahy o ochranu krajinného rázu, kdy nové stavby či rekonstrukce vycházejí a vhodně navazují na původní zástavbu.

Dlouhodobé cíle správy týkající se ochrany krajinného rázu z urbanistického hlediska, uváděné v plánu péče:

- zachování typické urbanistické struktury sídel, jejich rázu, siluety, způsobu umístění v krajině, „jednoduchost“ a prostorové utváření jednotlivých objektů, s vazbou na zemědělskou krajinu s prostorově vymezenými přírodními předěly a lesy.

Navrhovaná opatření:

- při posuzování nových záměrů respektovat základní rozlišení na krajinu přírodní, přírodě blízkou a krajinu kulturní, respektovat prostorové vztahy v krajině - horizonty, panoramata sídel, vztah sídla a volné krajiny
- průběžně uplatňovat níže uvedená opatření ve stanoviscích k územním plánům i k jednotlivým záměrům za využití studie Vyhodnocení krajinného rázu území (Brychtová, 2006)
- prosazovat zachování venkovského charakteru drobných sídel s navazující zemědělskou krajinou s prostorově vymezenými přírodními předěly a lesy
- zachovat urbanistickou strukturu sídel, zástavbu doplňovat spíše dílčím způsobem, ne plošným

- zachovat i utvářet drobné veřejné prostory, vhodný je jednotně působící interiér sídla – charakter cest, dřevěné ploty, travnaté méně frekventované cesty, venkovské zahrady
- zachovat rozvolněný charakter zástavby částí sídel s včleněnými loukami, sady a rozptýlenou zelení, nezahušťovat zástavbu
- zachovat oddělenost jednotlivých osad, nespojovat je
- v rámci realizace staveb zachovat dochovanou terénní konfiguraci pozemku, svažitosť terénu a jeho nerovnosti vyrovnávat podezdívkou domu
- u nových staveb u jejich architektonického řešení a jejich navazujícího prostředí respektovat místní stavební zvyklosti
- nerozšiřovat zástavbu do volné krajiny, vč. území zaniklých obcí nebo jednotlivých domů, které již splynuly s volnou krajinou; nebudovat nové stavební celky ve volné krajině, lze akceptovat dílčí dostavbu obce na jejích okrajích, a to při zachování jejího tvaru a v souladu se zájmy ochrany přírody a krajiny
- do nových územních plánů obcí zapracovat regulační podmínky pro funkční využití ploch

4.5 Regulativy v konkrétních venkovských sídlech vybraných pro návrhovou část

Pro návrhovou část jsou pro potřeby této diplomové práce vybrány dvě venkovské usedlosti, které leží na území CHKO Labské pískovce a zároveň jsou vyhlášenými vesnickými památkovými zónami.

4.5.1 Kamenická Stráň

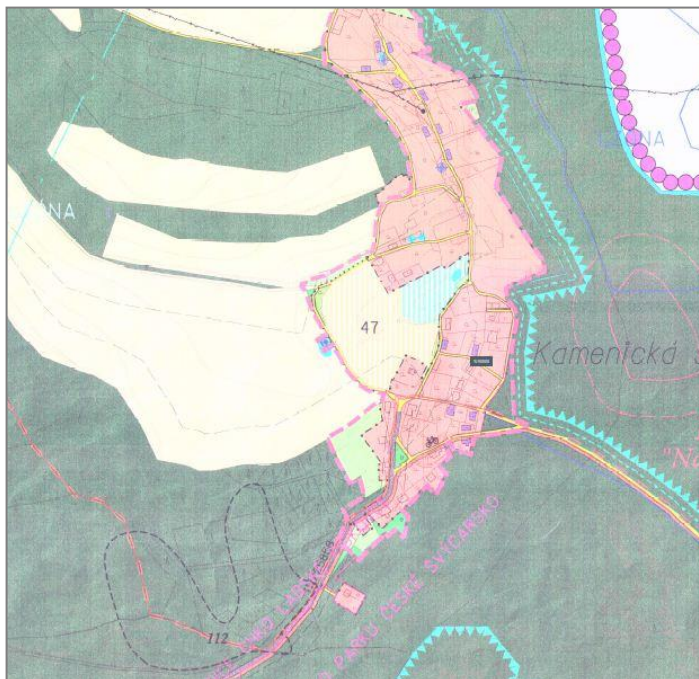
Osada nepravidelně rozptýleného půdorysu s ojediněle dochovaným souborem přízemních, přízemních s polopatrem i patrových chalup roubené konstrukce s hrázděnými patry i polopatry, doplněný novějšími zděnými přízemními domky z přelomu 19. a 20. století.

Památkově chráněno od 22. 9. 1995

4.5.1.1 Územní plán

Katastrální území Kamenické Stráně spadá do správního území obce Růžová, jež disponuje územním plánem vydaným v roce 2006. V urbanistické koncepci je uveden respekt

k nemovitým kulturním památkám na území Kamenické Stráně, které jsou předmětem ochrany kulturních hodnot.

Obrázek 19 Výkresová část územního plánu obce Růžová, na výseku výkresu je patrné území Kamenické Stráně

4.5.1.1.1 Zastavitelná území

Smíšené obytné plochy venkovského charakteru

na těchto plochách je:

- přípustné – individuální jednopodlažní rodinné domy s obytným podkrovím, se zázeminím užitkových zahrad s chovem drobného hospodářského zvířectva, maloobchody, stravování, ubytování, jednotlivé garáže a parkoviště sloužící funkční potřebě území, nezbytné plochy technického vybavení, komunikace motorové, pěší a cyklistické, a veřejná zeleň.
- podmíněně přípustné – dvoupodlažní obytné objekty, řemeslné podnikání za podmínky, že negativně neovlivní životní prostředí (stanovisko hygieny)
- nepřípustné – vše ostatní

4.5.1.2 **Preventivní hodnocení krajinného rázu**

Návrh regulativů a zásad

Funkce a využití

Drobné sídlo venkovského charakteru památkově chráněné, převážně rekreačně využívané

Plošné a prostorové uspořádání

Pohledově výrazné vrchy, hrany, plošiny, pohledově téměř uzavřena v lesním celku, pohledy na lokalitu jsou částečně ze severního směru, lokalita se neuplatňuje v dálkových pohledech, výhled z místa je na Růžovský vrch

Prostorové uspořádání, krajinná struktura

- zachovat drobné enklávy jako paměť krajiny
- zachovat zbylé meze, členit zelení větší plochy zemědělsky využívané půdy ve východní části území
- podporovat členitější lesní okraje, porostní plášť

Sídla, objekty

Kamenická Stráň – vesnická památková zóna, vzhledem k výrazné autenticitě sídla, vysokým estetickým i architektonickým hodnotám, umístění v blízkosti soutěsky a bezprostřední vazbě k území národního parku byla v rámci studie přiřazena k jádrovému území.

Priority

- lokalitu považovat za stabilizované území
- nedoplňovat nové stavby, pouze vhodné úpravy stávajících objektů a prvků dotvářejících charakter lokality
- chránit objekty, při obnově respektovat původní vzhled, materiály i barevnost objektů
- zachovat travnaté, nezpevněné cesty, jednoduché plaňkové ploty nebo sloupky (kamenné, dřevěné) s vodorovnými břevny, kamenné zídky, terásky

4.5.2 Dlouhý Důl

Dlouhý Důl je osada původní lánové vsi, jedná se o část města Krásná Lípa v okrese Děčín. V současné době se v obci nachází 70 stavení. V roce 2011 zde trvale žije 29 obyvatel.

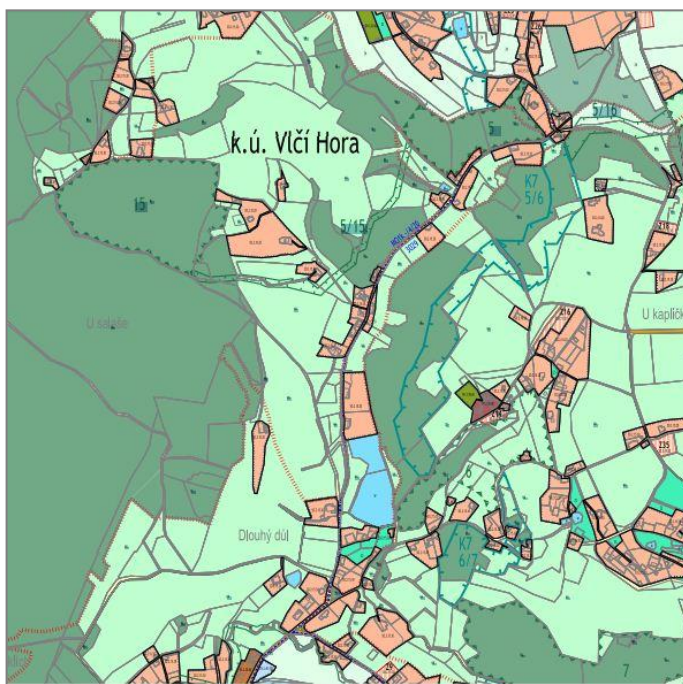
Pro obce je typická zachovaná urbanistická struktura a významné zastoupení objektů lidové architektury (zejména výrazné zastoupení jedinečně zachovaných podstávkových domů). Pro celé území je charakteristické prolínání přírodních a přírodě blízkých prvků s hodnotnými kulturními prvky, jedinečná vazba osídlení ke krajinně přírodní, pestrost a zároveň unikátní

sjednocující ráz krajiny. Krajina patří k jádrovým územím nejen chráněné krajinné oblasti, ale k unikátním i v rámci širší oblasti.

Celý prostor lze zařadit k harmonické kulturní krajině s vysokou estetickou hodnotou. Území má drobné měřítko prostorů, vyplývající z terénní modelace. Je zde výrazné zastoupení typických podstávkových domů a zachovaná paměťová struktura krajiny (velký počet drobných sakrálních prvků, staré cesty)

4.5.2.1 Územní plán

Město Krásná Lípa disponuje územním plánem z roku 2014, který je velmi kvalitně a podrobně zpracován. Krajinnému rázu je věnována velká pozornost. Na každém zastavěném či zastavitelném území jsou stanoveny podmínky prostorového využití.

Obrázek 20 Výkresová část územního plánu obce Růžová, na výseku výkresu je patrné území Kamenické Stráně

Místo krajinného rázu Kyjovské údolí a svahy Křinice, Panského a Vlčího potoka, Dlouhý Důl. Rámcové zásady ochrany krajiny míst krajinného rázu.

Prioritní je zachování charakteru rozptýlené zástavby s vyloučením nadměrně objemných a cizorodých stavebních objektů ve srovnání s tradiční zástavbou.

Místo krajinného rázu, pod které spadá i katastrální území Dlouhý důl, se nachází v I. stupni ochrany (nejvyšší, až absolutní ochrana krajinného rázu). Jsou určeny nejcennější krajinné

a přírodní hodnoty území, zastoupené zde plochami v zájmech obecné, zejména pak zvláštní i mezinárodní ochrany přírody, geomorfologickými tvary (místními vrcholky, hřebeny, obzory, výhledovými plochami..., unikátním reliéfem terénu, ale i plochami a územími přírodních a přírodě blízkých ekosystémů či dochovanými prvky. Chráněny jsou typické znaky dané oblasti krajinného rázu (reliéf terénu, vyhlídkové body, okraje lesů, skalní útvary, ochranné lesy, lesy zvláštního určení a nelesní společenstva tvořící území zájmů zvláštní ochrany přírody...), realizovaná ochrana je většinou výrazně konzervační.

V novém územním plánu není v oblasti Dlouhého dolu navrhována žádná další zastavitelná plocha, kromě těch, které jsou v současné době již zastavěné.

Podmínky prostorového využití jsou v oblasti Dlouhého dolu územním plánem stanoveny následovně: SO.2.15.30 = smíšená obytná funkce plochy, maximální podlažnost stavby 2 (a zároveň maximální výška stavby 9m), maximální povolený koeficient zastavění nadzemními stavbami je 15%, maximální povolený koeficient zastavění celkový je 30%

V územním plánu jsou vymezeny zastavěné plochy, pro které je stanoveno plošné a prostorové uspořádání, měl by se tedy na toto území vztahovat §12 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., O ochraně přírody a krajiny, který hovoří o tom, že **se krajinný ráz v zastavěném či zastavitelném území neposuzuje**, pokud je územním plánem stanoveno právě plošné a prostorové uspořádání.

4.5.2.2 Preventivní hodnocení krajinného rázu

Návrh regulativů a zásad

Funkce a využití

Venkovský charakter území, extenzivně zemědělsky využívaná krajina často s přírodě blízkým charakterem. Menší venkovská sídla.

Prostorové uspořádání, krajinná struktura

- přírodě blízká a přírodní druhová skladba lesních porostů - např. Vlčí Hora
- extenzivně obhospodařovaná kulturní krajina, převažují louky s přímou vazbou ke krajině přírodě blízké a přírodní
- vhodný management pro přírodě blízké louky (extenzivní využívání, ochrana nekosených luk před nadměrným zarůstáním náletovými dřevinami)

- zachovat drobné členění krajiny (cesty, menší toky s doprovodnými porosty, remízky, solitérní stromy a meze, členité lesní okraje)
- zachovat přírodě blízké úseky Brtnického potoka v obci Brtníky a přiléhající nivní louky a doprovodné porosty, nezasahovat s novou zástavbou
- výrazně se zde uplatňuje potok Křinice s přirozeným charakterem koryta a nivou a četnými drobnými přítoky

Sídla

- chránit vesnickou památkovou zónu
- ochrana ucelených lokalit s téměř stoprocentním zastoupením charakteristických, území považovat za stabilizované
- celé území vzhledem k vysokému zastoupení hodnotných objektů i vysoké krajinářské hodnotě doplňovat mimo navržená stabilizovaná a památkově chráněná území jen dílčím způsobem, vždy navázat na kontext území zachovat vazbu, propojenost cestami, výhledy k sousední venkovské a přírodní krajině

Zástavba, objekty

- ochrana hodnotných objektů lidové architektury
- nerozšiřovat výstavbu chatových kolonií
- nevhodnost plošné zástavby, která by potlačila převažující liniový ráz lesních údolních sídel
- při obnově nebo rekonstrukci zachovat ráz typických objektů, hmotové a půdorysné uspořádání – tj. přízemní, maximálně jednopodlažní objekty dle okolního kontextu, typickou barevnost včetně vhodného materiálu
- případné nové dílčí dostavby svojí zastavěnou plochou i výškou a způsobem umístění v terénu budou vycházet z obdobného rozsahu zastavěné plochy i výšek charakteristických staveb ve svém okolí.
- zachovat, případně obnovovat drobné sakrální objekty v krajině včetně stromů
- zachovat a obnovovat drobné prvky dotvářející ráz této kulturní krajiny – např. kostelní cesty, kamenné schody, kamenem dlážděné cesty, úvozové cesty, různá zastavení, místa odpočinku, kamenné zídky, sloupky, tarásky, mostky, apod. Chránit tuto jemnou scelující „sít“ krajiny a utvářející její tvář.

Priority

- Ochrana hodnotných souborů objektů lidové architektury. Území s významným zastoupením objektů lidové architektury považovat za stabilizované.

- Respektovat návaznost na přírodně hodnotná území, zachovat klidový ráz území.
- Ochrana přírodního rázu potoka Křinice a jeho nivy s břehovými porosty.

5. NÁVRHOVÁ ČÁST

V návrhové části budou popsána uvažovaná opatření ke snížení energetické náročnosti a také taková opatření, která odpovídají požadavkům na současné moderní bydlení. Není cílem této práce navrhnout kompletní energetický ostrovní systém či sestavovat podrobná technická řešení jednotlivých prvků, která vedou k udržitelnému způsobu nakládání s energiemi.

Cílem návrhové části práce je popsat možná řešení hospodárného nakládání s energií, využívání obnovitelných a druhotných zdrojů, šetrného hospodaření a dalších případných úprav stavení tak, aby sloužila k plnohodnotnému bydlení v současnosti. Pokud je těmito opatřeními změněna vizuální, estetická nebo objemová hodnota stavby, či je zasahováno do identity a charakteru objektu, je následně řešena míra únosnosti případného narušení pocitu z místa krajinného rázu. Dále je uvedeno, zda tato opatření mohou kolidovat s výše popsanými regulativy, stanoveným státní správou a samosprávou.

Podle Marečka (2005) jsou významným soudobým hospodářským, sociálním a územně plánovacím problémem venkovských sídel hospodářské a demografické změny ve spojení s úbytkem obyvatel závislých na zemědělství a s nárůstem využívání rekreačního potenciálu venkovské krajiny. Je tím řečeno, že může docházet k určitým změnám v charakteru venkovských sídel právě v souvislosti se změnou jejich užívání.

Před zpracováním projektu rekonstrukce stavení s vysokou historickou hodnotou je vždy vhodně provést důkladný stavebně historický průzkum.

5.1 Možnosti opatření ke snížení energetické náročnosti na historických staveních

V této práci je používáný termín rekonstrukce, lépe záměr vystihuje slovo oprava, či úprava. Rekonstrukce, fakticky znamená re- konstrukci objektu, jedná se tedy o částečné, či úplné zboření a opětovné postavení historického objektu. Stavba rekonstruovaná, tzn. zvonu postavená v nové konstrukci, se stává novodobou replikou, nenahrazuje však původní památku. Pro potřeby této práce je však rekonstrukce chápána opravdu hlavně jako oprava či nutná úprava tak, jak se tento termín obecně používá. Smyslem této práce není znehodnocení historického stavení, ale naopak naprosté citlivé respektování jeho hodnot.

Energeticky úsporná opatření lze rozdělit do dvou oblastí:

stavební opatření

- ochrana proti vlhkosti
- topení a větrání
- tepelně izolační opatření
- odvlhčení a vysoušení stěn sklepů a nad terénem
- vnější stěny (zděné, hrázděné, roubené,...)
 - o vnější izolace, obklady a omítka
 - o výplně a izolace uvnitř stěn (výplně hrázdění)
 - o vnitřní obklady, izolace a omítky
- okna
 - o opravy oken
 - o přísazení vnitřního či vnějšího okna
 - o výměna zasklení, kompletní výměna, okenice, těsnění
- vnější dveře (obnova, oprava)
- střechy a střešní vestavby – mezi/nad/pokrokevní izolace
- strop pod nevytápěným střešním prostorem
- stropy a podlahy
- podlahy nad terénem či nevytápěným prostorem

technické zařízení budovy

- vytápění
 - o nízkoteplotní tepelné vytápění
 - o reverzibilní instalace
 - o využití alternativních, obnovitelných zdrojů energie
 - o renesance kachlových kamen a využití sálavého tepla
- teplá užitková voda
 - o tepelná čerpadla a jiné obnovitelné zdroje tepla (biomasa, geotermál)
 - o solárně – termické kolektory
- větrání, vzduchotechnika, rekuperace
 - o ventilace oken
 - o mechanické větrání

- zajištění konstantní teploty vzduchu v místnosti, systémy regulace
- osvětlení (úsporné systémy)
- elektroinstalace

Je vhodné zde zmínit zákon č. 406/2000 Sb., O hospodaření s energií, který v roce 2013 prošel novelizací. Tato novelizace v souladu s evropskou směrnicí o energetické náročnosti budov legislativně ukotvuje trend ve zvyšování energetických standardů budov. Vedle podmínek novostaveb zahrnuje novela zákona též podmínky renovace stávajících domů, ve kterých jsou uvedena kritéria pro stavební úpravy budov či jednotlivých měněných prvků, s požadavky na jejich energetickou náročnost. Nové požadavky na energetickou náročnost se však netýkají budov, které slouží pro rekreaci (chalupy, chaty), které jsou kulturními památkami a také budov v památkové rezervaci nebo památkové zóně. Není nutné je ani dodržovat při renovaci, pokud energetický audit prokáže technickou či ekonomickou nespłnitelnost požadavků. Níže uvedené možnosti snížení energetické náročnosti podstávkových domů nejsou ovlivněny tímto zákonem.

Potřebu šetřit energiemi není ve stavebnictví vhodné brát v úvahu pouze jako zateplení obálky budovy a úsporu tepla, ale také další energetické nároky včetně provozní spotřeby, klimatizace, energie potřebné na výrobu a dopravu stavebních materiálů, na jejich likvidace po dožití a další aspekty.

5.1.1 Požadavky na moderní způsob bydlení

K základním požadavkům na soudobou výstavbu rodinných domů patří především:

- optimální dispoziční řešení domu, v němž se spojují funkce domu pro celou rodinu s prostorami pro individuální potřeby jednotlivých členů
- propojení vnitřních prostor domu s venkovními obytnými prostorami jako jsou terasy, obytné a okrasné zahrady, popřípadě bazén nebo sportovní plochy
- zajištění optimální tepelné pohody v domě a oslunění vnitřních prostor
- snižování nákladů na provoz domu, ekologická udržitelnost, nízká energetická náročnost, energetická soběstačnost
- snadná údržba a úklid rodinného domu
- technické a technologické vybavení domu

- účelně a esteticky řešený interiér, moderní a funkční kuchyně a vysoce kvalitní vybavení hygienického zařízení domu (koupelny, WC apod.), v neposlední řadě pak dostatek úložných prostor pro denní potřebu i sezónní věci (lyže, kola apod.)
- zdravotní nezávadnost bydlení, používání přírodních stavebních materiálů a prvků či řádně atestovaných, ochrana proti vlhkosti, opatření proti pronikání radonu ze zemské kůry apod.

Citlivou modernizací stavení lze prodloužit život stavby. K modernizaci lze použít pouze část stavby, (tam kde je zřejmé, kde lze použít nové části v kombinaci s těmi starými), je možné také zachovat kompletní obvodové zdi a interiér zcela zrekonstruovat. Architekti se snaží přizpůsobit stavbě a hledají odpovědi na otázky, jak lidé žili a užívali dům v minulosti, a jak v tomto domě mohou žít dnes? Použití vhodných materiálů a technologií, které vycházejí z původního domu, není pouze výrazem úcty, ale také porozumění historickým dovednostem a jejich ocenění (Klanten, 2017).

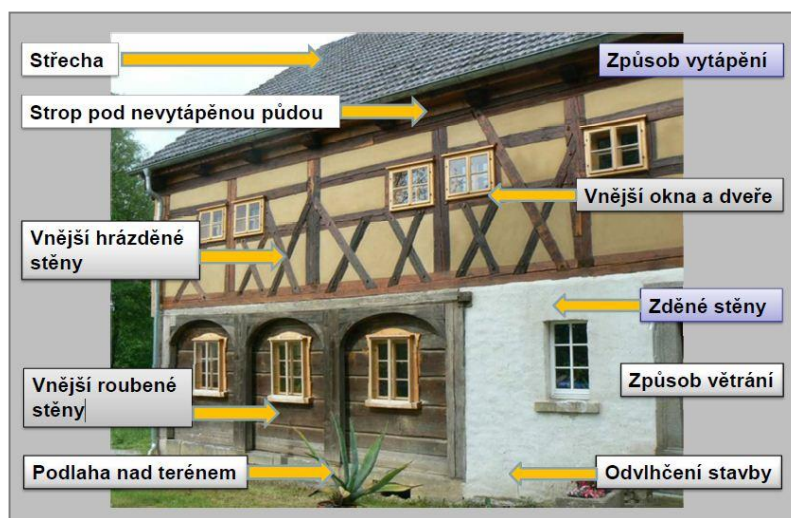
5.1.2 Stavební opatření vedoucí k energetickým úsporám

Pro celý plášť budovy je nejprve nutno vyhotovit obsáhlou koncepci tepelné izolace a opatření. Ta poskytuje rozhodovací pomůcky pro dimenzování a provedení jednotlivých izolačních opatření. Koncepce by měla ukazovat také možnosti kompenzace, pokud například nelze optimálně izolovat stěny budovy, měly by se tyto slabiny vykompenzovat maximalizací izolace jiných stavebních dílů (oken, střechy atd.) (Gabriel, 2013).

Velmi důležité jsou vhodně zvolená řešení, samozřejmě s přihlédnutím ke koncepčnosti, efektivitě a v neposlední řadě k vizuální stránce. Použití běžné minerální izolace, pěnových plastů, sádkartonových obkladů či vyzdívek z pórobetonových tvárnic je na objektech tohoto charakteru problematické, ať už z důvodu technických či ze zachování určité kontinuity a návaznosti opatření. V současné době někteří specializovaní výrobci disponují alternativními, difuzně otevřenými, tepelně izolačními materiály, mezi které patří např. konopné rohože, ovčí vlna, dřevovláknité izolační desky, hliněné desky foukaná celulózová izolace, rákosové rohože a další materiály (Efler, 2014).

Izolační opatření mohou být opravdu účinná jen v případě, že lze zabránit tepelným mostům nebo je alespoň co nejvíce redukovat. Tepelným mostem je označováno slabé místo, kde dochází k velkému množství úniku tepla na malém prostoru.

Oblasti pro ověření tepelných úniků a také ověření možností tepelně izolačních vlastností podstávkového domu jsou vyznačeny na následujícím obrázku a níže v textu popsány.

Obrázek 21 možné tepelné úniky podstávkového domu, zdroj: Tomáš Efler

Stavební opáření pro ochranu tepla jsou popsány technicky stručně a relativně zjednodušeně. Cílem je zhodnocení možností použití jednotlivých alternativ vedoucích k ochraně tepla, s přihlédnutím k míře únosnosti vizuálního zásahu do budovy. Při navrhování a hodnocení těchto úprav je vždy řešeno ve spojitosti na historický originál stavby, jeho vzhled, autenticita oprav a také hledisko celého souboru budov – urbanismu.

Součinitel prostupu tepla konstrukce je hodnota vyjadřující celkovou výměnu tepla přes stavební konstrukci ve wattech na ploše 1 m² při teplotním rozdílu 1 Kelvin. Čím nižší je hodnota součinitele prostupu tepla, tím lepší jsou tepelně izolační vlastnosti materiálu či konstrukce, a tím méně se protopí. Celková hodnota součinitele prostupu tepla není pouhým součtem hodnot jednotlivých materiálů v ideálním výseku konstrukce, ale do hry vstupují také tepelné mosty a tepelné vazby mezi jednotlivými konstrukčními vrstvami. Výpočet hodnoty upravuje ČSN 73 0540-4, Tepelná ochrana budov – Část 4: Výpočtové metody, ČSN EN ISO 6946, Stavební prvky a stavební konstrukce – Tepelný odpor a součinitel prostupu tepla – Výpočtová metoda, a metodický pokyn.

Celková tepelná ztráta objektu dle výpočtu ÚT: $Q = 21\,359\text{ W}$.

5.1.2.1 Stěny

Podstávkový dům je komplexní stavbou, kde v jeho fungování jako celku nelze uvažovat o opravách, rekonstrukcích vnějších stěn odděleně, bez materiálové vazby na okolní stěny.

V historických podstávkových domech, jak již bylo popsáno výše, v rámci stěn figurují různé materiály. Postupem času se při jejich rekonstrukcích stále více rozpoznávají stavebně konstrukční, stavebně fyzikální a stavebně biologické výhody použitých materiálů. Například tradiční výplně z hlíny hrázděných stěn. Lze také shledat, že veškeré stavební chyby na dřevěné či hrázděné konstrukci, vzniklé například použitím nevhodných omítek a sanačních systémů, povedou ke značným následným škodám.

Snížení propustnosti tepla vnějších stěn lze dosáhnout následujícími možnostmi:

- vnější obklady, izolace a omítky
- výplně a izolace uvnitř stěn (výplně hrázdění, roubení)
- vnitřní obklady, izolace, omítky

Vnější obklady, izolace a omítky lze v oblasti památkové zóny plošně vyloučit. Při vizuální změně hrázděné či roubené stěny vnějším zásahem dochází ke znehodnocení památkové ochrany stavby. Vnitřní izolace je spojena s většími stavebně – fyzikálními změnami a větším počtem detailních problémů než jiná izolační opatření. Při aplikaci vnitřní izolace je riziko vzniku nežádoucích tepelných mostů u průchozích stropů a vnitřních stěn, popřípadě i u oken.

Pro hrázděné části vnějších stěn je vhodné provést kvalitní tesařské práce k renovaci dřevěných konstrukcí a dále zrekonstruovat výplně dozděním poškozených výplní pálenými cihlami, lokálně s použitím hliněných nepálených cihel spojovaných hliněnou maltou a popř. opravit výplně s dřevěnými kolíky, slámovým či rákosovým výpletem a hliněnou mazaninou. (Efler, 2013).

V rámci zlepšení tepelně technických vlastností objektu lze uvažovat také o instalaci stěnového systému vytápění, jehož předností je předávání tepla do místnosti sáláním skrze krycí hliněnou omítku a vysušování případně kondenzované vlhkosti ze skladby hrázděné stěny tepelně izolované ze strany interiéru pomocí difuzně otevřených dřevovláknitých desek. Toto řešení tedy umožňuje zlepšit tepelně izolační vlastnosti hrázděných stěn podstávkových domů i tam, kde není žádoucí a nelze použít vnější tepelnou izolaci stěn, která by narušila vzhled hrázděné konstrukce či ozdobných prkenných a břidlicových obkladů na fasádách.

5.1.2.2 Okna

Konstrukčně a z hlediska dřeva nepoškozená okna by měla být zachována a ošetřena. Tato stará/původní okna, mohou být technicky dovybavena např. vnitřním zdvojením nebo přestavěním na špaletové okno.

Nejpříznivější tepelně izolační vlastnosti prokazuje špaletové okno, kdy vnější okno bylo vyměněno za nová s dvojsklem. Takovou úpravou dosahuje okno součinitele prostupu tepla v hodnotě $U = 1,2 \text{ W.m}^{-2}.\text{K}^{-1}$, což je hodnota na úrovni požadované normou dokonce pro nízkoenergetické domy. Pro objekty bez nuceného větrání obecně nejsou těsná okna vhodná, neboť výrazně zhoršují vnitřní klima, mnohdy až pod hodnoty dané hygienickou normou. (Jiránek 2010)

Při nutnosti výroby nového okna je velmi důležité zachování jejich charakteru a odpovídajícího vzhledu, zpravidla se zachovává členění oken. Obnova všech profilování prostředního sloupku a příček dodává oknu přirozený a autentický vzhled. Materiál by měl být samozřejmě zachován, okna by měla být dřevěná. Materiál na výrobu oken byl regionálně především ze dřeva z jehličnanů, zřídka z dubového dřeva.

Tepelně izolační vlastnosti oken by měly být řešeny kontextu celého domu, pokud jsou například prováděna izolační opatření na vnějších stěnách (až už zvenku nebo zevnitř), je vylepšení oken doporučeno. Jinak se plocha okna stane shromaždištěm kondenzované vody. Okenní spáry při vsazování všech předepsaných forem oken do světnic nebo hrázděných stěn by měly být vycpány konopným vláknem (Efler 2013).

5.1.2.3 Krov a střecha

Šikmou střešní skladbu lze tepelně izolovat použitím speciálních tepelně izolačních desek (např. desky z tvrdé pěny či polyuretanové desky), které mohou být kotveny skrze ponechávané dřevěné bednění dlouhými vruty do krokví. Při rekonstrukci historických domů se velmi doporučuje právě nadkroevní tepelné izolace, z důvodu kontrolovatelnosti podkroví. Při jeho uzavření pod vrstvy tepelných izolací a neprodyšných folií je zvýšeno riziko poškození dřevěných konstrukcí plísněmi a dřevokaznými houbami, které podporuje také zatékání střešního pláště či nekvalitně provedené utěsnění z interiéru a následná kondenzace vnitřního vzduchu.

Pro zachování vzhledu staveb je vhodné obnovit typický formát šablon a způsob kladení. Vhodným materiálem je šedočerná břidlice ve formátu 25x30 cm (Efler, 2013).

5.1.2.4 Prosklené plochy orientované na jih

Podstávkové domy disponují malými okenními otvory, tak jak odpovídá době jejich vzniku. Interiéry domů jsou však velmi tmavé. Dostatek světla je však naprosto klíčový zdravého a příjemného pracovního prostředí či prosluněného dětského a obývacího pokoje.

Zvětšení plochy oken v historickém stavení znamená nejen zlepšení tepelně technických vlastností budovy, kdy je sluneční světlo možné chápat jako další zdroj tepla, ale také jako přísun přirozeného denního světla. Toto denní světlo snižuje potřebu elektrické energie spotřebované na osvětlení místností. Zavedení nového zasklení však musí být věnována pečlivá rozvaha (Hunt, 2013).

Okna i dveře jsou součástí obálky budovy, která má sloužit pro uchování tepla uvnitř budovy. Z hlediska tepelné techniky okna byla a asi vždy i budou tou nejslabší částí obvodového pláště, kdy uniká z vytápěného prostoru nejvíce tepla. Na druhé straně však, energie, která se dostává přes zasklení do interiéru, snižuje potřebu tepla na vytápění. Okno by mělo do interiéru propouštět dostatek slunečního záření, které dopadá na zasklení (Jiránek, 2010).

Jednou z možností je získávání světla ze střešních oken. Je však velmi nutné zvážit vizuální dopad střešního okna na budovu.

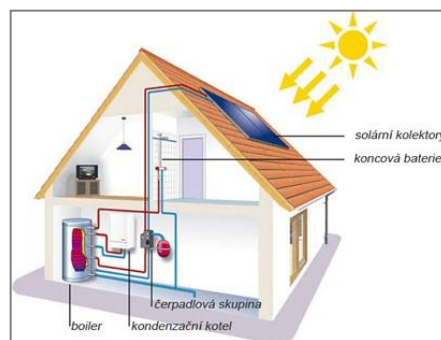
5.1.3 Technické zařízení budovy

5.1.3.1 Solární termický kolektor

Solární fototermické kolektory přeměňují sluneční záření na tepelnou energii. Ve fototermických kolektorech je umístěna nemrznoucí teplotnosná kapalina, která proudí mezi kolektory a výměníkem tepla, který je zpravidla umístěn ve spotřebiči tepla. Nejčastěji se jedná o akumulční nádobu, zásobník teplé vody nebo bazén. Přivedené teplo stoupá zásobníkem postupně nahoru, kde je umístěno napojení na vývod, kterým je vedena teplá voda již na požadovaná místa – sprchu, umyvadlo či dřez. Po předání tepla putuje teplotnosná kapalina pomocí čerpadel zpět do kolektoru, kde se znovu ohřeje. Takto cyklus pokračuje stále dokola a je plně samostatný.

Důležité je vybrat vhodné umístění solárních (termických) panelů, kolektorů. Nejvhodnější podmínky vznikají na sedlové střeše (se sklonem 20 – 60°), která je nakloněna k jihu, případně se může drobně odchylovat na jihozápad či jihovýchod.

Pro kapacitu a umístění solárního kolektoru je vhodné předem zvážit, zda vzniklé teplo bude sloužit pouze k ohřevu teplé vody nebo také k vytápění, dále je nutné brát v potaz, že systém ohřevu prochází skrz střechu, může tedy dojít k porušení zateplení či izolace. Je vhodné mít k dispozici podrobné propočty ke správnému nadimenzování systému.

Obrázek 22 schéma proudění tepla ze solárních kolektorů, zdroj: www.vasetopeni.cz

Komfortní potřeba teplé vody o teplotě 55°C pro 4 osoby žijící v objektu na den je přibližně 280 l. Z 1 m² kolektoru vznikne přibližně 60 l teplé vody. Tato plocha odpovídá dvěma kusům plochých deskových kolektorů, o celkové ploše 4,66 m² umístěných na střeše objektu.

5.1.3.2 Vytápění

V současné době se v podstávkových domech při obnově systému vytápění a ohřevu teplé vody využívají především obnovitelné zdroje a geotermální energie. Nejčastěji jsou instalovány všechny formy vytápění dřívím a peletami, v kombinaci s akumulací nádrží, stejně jako geotermální energie v kombinaci s tepelnými čerpadly. (Efler. T., 2013)

S přihlédnutím na polohu sídel u hospodářských lesů, lze považovat za vhodné palivo odpadní biomasu z lesního hospodářství.

- krby mohou vytápět celý objekt pomocí rozvodů, nevýhodou je však nulová automatická
- krbová kamna (kamna na dřevo) jsou vhodné také na vaření, kamna na dřevo s teplovodním výměníkem lze připojit na otopnou soustavu a tím pádem mohou vytápět několik místností případně malý nízkoenergetický domek.

- automatické kotle na dřevěné peletky či štěpku – výhoda je v automatickosti nevýhoda ve velikosti a vysokých pořizovacích nákladech
- kamna na peletky či štěpku

Vhodným zdrojem pro vytápění a ohřev teplé užitkové vody je využití tepla z okolního prostředí. Patří k němu teplo ze země, ze spodní/tekoucí vody a z odpadního nebo venkovního vzduchu, které se pomocí tepleného čerpadla transformuje na využitelnou teplotní úroveň. Rozhodující přitom je teplotní rozdíl mezi médii, které se má transformovat, a užitnou teplotou. Ve většině případů se dává přednost plošně úsporným hloubkovým vrtům asi do 100 m, pomocí nichž je možné rovnoměrné využívání zemského tepla. Plošně umístěné trubkové systémy jsou spojeny s velkoplošnými zemními pracemi a mohou značně zkrátit období růstu zahrady ležící nad nimi. Odebírání tepla ze vzduchu může pak být spojeno s nepříjemným průvanem, protože pro efektivní získávání energie je nutno přemísťovat velká množství vzduchu (Gabriel, 2013).

Peletová kamna a topení s automatickým přísunem paliva a řízením spalování využívají dřevěné pelety. Kotle na kusové dřevo mají smysl pro všechny venkovské oblasti s odpovídající nabídkou dřeva a krátkými dopravními cestami, náklady na palivo jsou příznivější než u peletového topení, je však třeba brát v úvahu větší nároky na obsluhu při přísunu paliva.

Kachlová kamna určená na vaření a zároveň jako rozvod tepla do ostatních částí budovy jsou ideálním řešením mimo hlavní topnou sezonu.

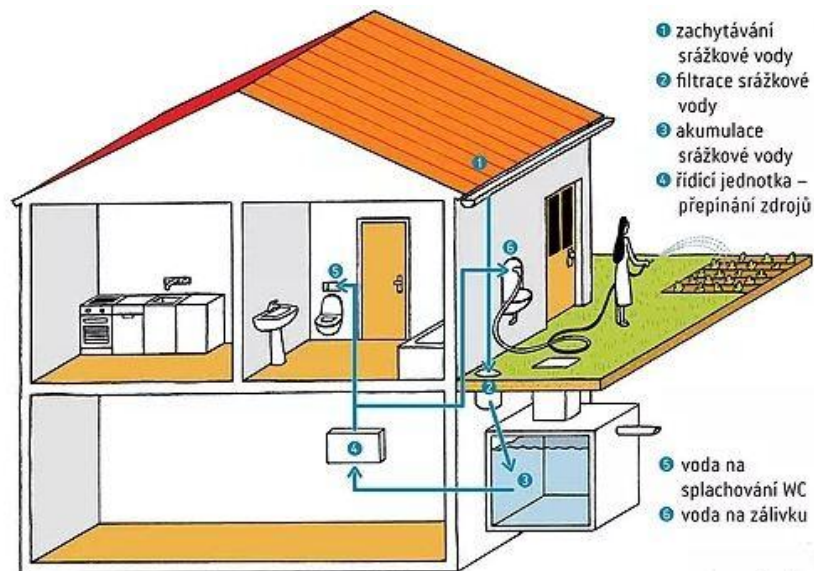
5.1.3.3 Zachytávání dešťové vody

V České republice je zvykem pro veškeré nakládání s vodou v domácnostech používat vodu pitnou. Pro úspory zásob pitné vody a její ochranu je vhodné do systému nakládání s vodou v domácnostech zakomponovat také systémy využívající vodu dešťovou.

Dešťovou vodu lze využít v exteriéru domu např. pro zalévání zahrady, mytí auta, doplňování případného přírodního jezírka, apod. V interiéru je pak možné ji využít pro praní prádla, splachování toalet, běžný úklid apod. Pokročilejší systémy pracují kromě dešťové vody také s tzv. šedou vodou, která pochází z odpadních vod domácnosti (kuchyň, umyvadlo, vana). Tyto odpadní vody jsou jímány no nádrží umístěných ve sklepních prostorech. Tato tzv. šedá voda je základním způsobem čištěná a následně používána, spolu s dešťovou vodou

zachycovanou do vlastní akumulční nádrže, na splachování wc či v exteriéru. Systém nakládání s šedou vodou je velmi vhodný při realizaci novostaveb, či při kompletní rekonstrukci stávajících domů, pro jeho velmi vysokou náročnost při instalaci.

Zjednodušené schéma používání dešťové vody je znázorněno na následujícím obrázku.

Obrázek 23 schéma systému nakládání s dešťovou vodou, pro splachování, zdroj: www.destovka.eu

Systémy pro zadržování vody následně používané v exteriéru nevyžadují žádnou zvláštní filtraci vody, je vhodné pouze zabezpečit, aby do akumulční nádrže nebylo splavováno listí a další větší nečistoty.

Akumulční nádrže mohou být plastové, betonové, sklolaminátové či ocelové. Tyto nádrže mohou být zabudovány pod zemi, či zakomponovány do sklepních prostor budovy.

Systém potrubí s pitnou vodou musí být podle ČSN EN 1717 (2002) oddělen od potrubí s vodou dešťovou.

5.2 Příklad dobré praxe

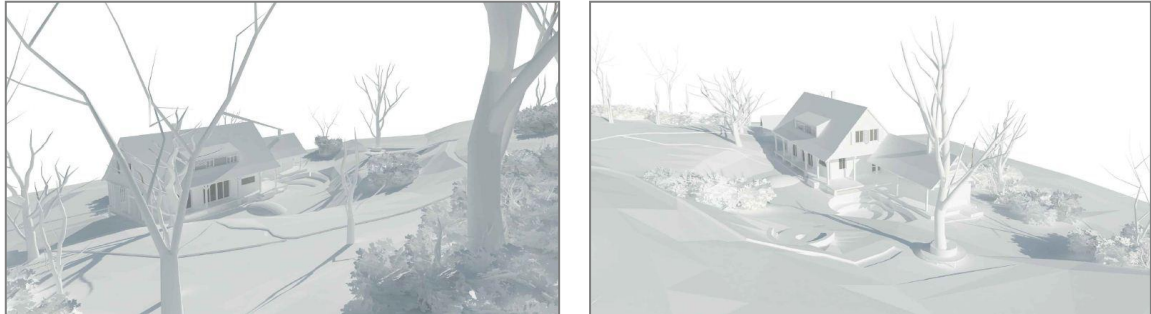
Níže v této kapitole je uvedeno možné řešení rekonstrukce podstávkového domu v oblasti Labských pískovců.

5.2.1 Dlouhý Důl

Příklad novostavby, která splňuje nároky na moderní trvalé bydlení a odpovídá nízkoenergetickým standardům. Novostavba je navrhována na místě původní roubené dřevostavby, která vyhořela. Navrhovaná novostavba je plně v souladu s charakterem okolní zástavby, potažmo krajinným rázem dané oblasti. Splňuje veškeré regulativy stanovené územním plánem. Protože se jedná o zastavěné území, orgány ochrany přírody se k projektu z hlediska krajinného rázu nevyjadřují.

Obrázek 24 původní podstávkový dům, zdroj: foto z archivu majitele objektu

Obrázek 25 pracovní rendery projektu novostavby, zdroj: majitel pozemku

Obrázek 26 render projektu novostavby, zdroj: majitel pozemku

5.2.2 Lipová

Obec Lipová se nachází mimo zvolené lokality, avšak je velmi dobrým příkladem citlivé, pečlivé a technicky velmi dobře provedené rekonstrukce památkově chráněného podstávkového domu. Na této rekonstrukci se podílel tým odborníků z oblasti stavebnictví, památkové péče a historických věd. Podstávkový dům nyní slouží jako informační a kulturní centrum obce. Rekonstruovaný objekt dosahuje hodnot nízkoenergetického standardu.

Obrázek 27 kulturní památka, podstávkový dům č. 424 Lipová před rekonstrukcí, zdroj: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj Šluknovska

Obrázek 28 kulturní památka, podstávkový dům č. 424 Lipová před rekonstrukcí, zdroj: Společnost pro trvale udržitelný rozvoj Šluknovska

5.2.3 Možné úpravy venkovského stavení vybrané oblasti

Cílem návrhové části diplomové práce je na základě rešeršní a průzkumové činnosti popsat návrhy možných úprav podstávkového domu, který je charakteristickým stavením řešené oblasti. Navrhované úpravy by měly být v souladu s platnými regulativy stanovenými územním plánem a dále podmínkami ochrany vesnické památkové zóny.

5.2.3.1 Podstávkový dům čp. 10, Kamenická Stráň

K vyhodnocení jednotlivých navrhovaných úprav byl vybrán dům v Kamenické Stráni s číslem popisným 10, který je kulturní památkou v rámci celku vesnické památkové zóny.

Obrázek 29 poloha stavení čp. 10 v Kamenické Stráni, zdroj: geoportal.gov.cz

Podstávkový dům čp 10 je orientován svou jihozápadní okapovou stranou směrem k místní komunikaci.

Obrázek 30 jižní pohled na stavení, zdroj: archiv autorky

Obrázek 31 detail pohledu na čp. 10 z místní komunikace a zadní pohled na stavení, zdroj: archiv autorky

Podstávkový dům čp. 10 je v rámci venkovské památkové zóny Kamenická Stráň pohledově relativně exponovaný. Možná opatření využitelná v při rekonstrukci venkovských stavení jsou popsána v kapitole 5.1 Možnosti opatření ke snížení energetické náročnosti na historických staveních. Je však vždy nutné důkladně individuálně zhodnotit podmínky daného stavení.

Možnosti využití výše v kapitole 5.1 popsaných opatření jsou v tomto případě velmi omezená.

Z výše popsaných opatření lze využít:

Stěny: výplně hrázdění, tesařská obnova dřevěných konstrukcí a příček

Okna: repasování původních špaletových oken, či vytvoření nových dřevěných špaletových oken v odpovídajícím charakteru a vzhledu

Krov a střecha: ideálně podkroevní tepelná izolace střechy, tesařská obnova dřevěných prvků

Vytápění: přichází v úvahu varianty uvedené v kapitole 5.1.5

Nákládání s dešťovou vodou: z hlediska narušení vizuální hodnoty stavení není konfliktní, avšak vyžaduje velmi důkladné zvážení míry prováděných stavebních opatření v interiéru i v exteriéru

Z výše popsaných opatření je naprosto vyloučeno:

Prosklené plochy orientované na jih, blíže viz 5.1.2.4, vzhledem k jihozápadní orientaci stavby okapovou stěnou k místní komunikaci, je naprosto nepřijatelné budovat jižní prosklené otvory směrem do pohledové části domu. Takto exponovaný prvek je vyhodnocen jako vizuálně velmi rušivý element a z hlediska zachování charakteru krajiny, potažmo krajinného rázu zcela nepřijatelný.

Solární termický kolektor, blíže viz kapitola 5.1.4.1, právě z důvodu orientace stavení pohledovou stranou směrem na jihozápad, je nepřijatelné na plochu střechy směřující žádoucím směrem instalovat jakékoliv rušivé elementy, včetně termických kolektorů.

5.2.3.2 Podstávkový dům čp. 13, Kamenická Stráň

V případě, že však bude pro navrhované úpravy uvažován dům s číslem popisným 13 v Kamenické Stráni, lze opatření, která jsou u stavení čp. 10 vyhodnocená jako zcela vyloučené, uvažovat jako o opatřeních možných navrhnout k realizaci.

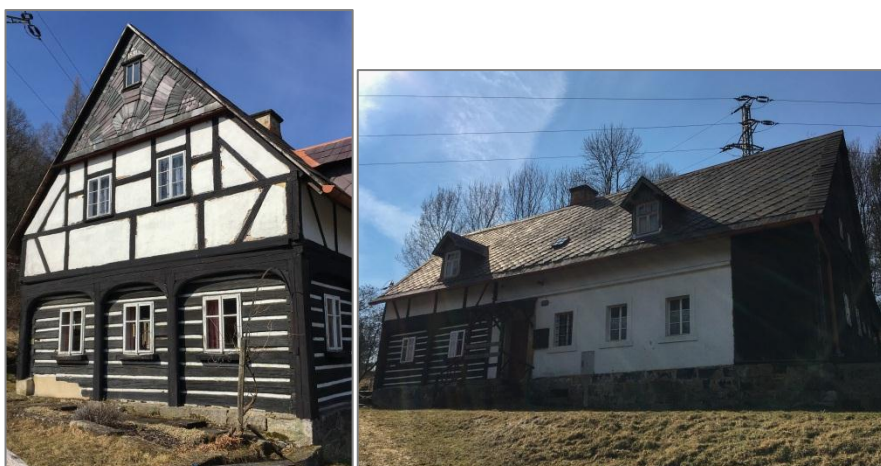

Obrázek 32 poloha stavení čp. 13 v Kamenické Stráni, zdroj: geoportal.gov.cz

Dům čp. 13 je orientován svou jihozápadní stranou směrem do zahrady. Jihozápadní stěna je zcela skrytá pohledu z místní komunikace. Z pohledu ochrany krajinného rázu, tak jak je stanoven v podkladech pro jeho hodnocení, na základě kterých dotčené orgány vydávají svá stanoviska ve stavebním řízení, nejsou následující úpravy konfliktní:

Prosklené plochy orientované na jih, blíže viz 5.1.2.4, vzhledem k jihozápadní orientaci stavby směrem do zahrady, lze uvažovat o budování prosklených otvorů směrem do nepohledové části domu. Pokud není prvek zcela exponovaný, nelze ho považovat za rušivý.

Solární termický kolektor, blíže viz kapitola 5.1.4.1, popsaná jihozápadní orientace stavení směrem do zahrady otevírá možnost diskuze o umístění solárních termických kolektorů na jeho střechu. Takto umístěné kolektory nejsou z vizuálního hlediska hodnoceny jako rušivé.

5.2.4 Ekonomické zhodnocení

Kvalitní rekonstrukce podstávkových domů se pohybují v cenové hladině 1 až 5 milionů korun. Záleží na míře oprav. Tím, že se jedná o památkově chráněný objekt, je uvědomělá rekonstrukce objektu finančně náročnější, než základní oprava domu bez vyšší památkové hodnoty.

5.3 Návrh zahrady

Zahrada je ze své podstaty přilehlá ke stavení, avšak blízce provázaná s okolní krajinou. Zahradu jako takovou lze vnímat jako součást krajinné kompozice, lze ji spolu s „její stavbou“ přičítat podíl na celkovém charakteru území. Jejím vhodným složením a kompozicí lze přispět k harmonickému uspořádání krajiny. Tak jak pojednává o krajině Evropská úmluva o krajině (Rada Evropy, 2000), kdy krajina značí část území vnímanou obyvateli, jejíž charakter je výsledkem působení přírodních anebo lidských činitelů a jejich vzájemných vztahů, lze zahradě přisoudit dílčí krajinotvornou funkci.

Zásadním bodem kompozice zahrady je respektování vztahu funkce – výtvarného a uživatelského obsahu a sortimentální skladby porostů. Prolíná se zde ekologická funkce – ve smyslu respektování druhového složení řešeného biotopu spolu s funkcí estetickou.

Cílem zahradní architektury ve vesnických sídlech nemá být jakási unifikovanost zahrad, avšak v sídle by měl být patrný sjednocující princip, společný rys, ze kterého by měl být zřetelný vztah k danému místu, k dané oblasti, jeho krajinným a historickým hodnotám. Vzájemným prolutím prostředí zahrady a krajiny může být vytvořena užší vazba mezi sídlem a okolní krajinou.

V tvorbě zahrady by neměla být za hospodářskou a estetickou funkcí opomíjena také její funkce obytná. Český architekt a krajinář Ladislav Žák (1947) rozvádí jeho myšlenku obytné krajiny následovně: Obytná zahrada má být opravdu rozšířeným obydlím, součástí bytu, přírodním příbytkem. Nechť slouží všem potřebám bydlení neokázalého, prostého a pohodlného, občanského a lidového: volný pohyb, krátké procházení, pohodlný odpočinek v sedě i v leže, na zemi a na lehátkách a křeslech, pobyt na slunci, ve stínu i v polostínu, na větru i v zátíší, v rozhledu i v úkrytu; koupání pod sprchou nebo ve vodní nádrži, slunění na

trávníku nebo v pískovišti, dobré spojení s obytnými místnostmi domu, které přechází do zahrady svými pootevřenými prostory verand, teras, balkonů a zasklených ploch, jež poskytují pobyt na vzduchu i za deště a za všech ročních dob i počasí, spojují také opticky prostor zahrady s obytnými místnostmi.

V historii užívání zahrad lze však spatřovat vývoj se zřetelnými změnami. V současné době jsou ve venkovských sídlech patrné demografické změny obyvatelstva a jejich snižující se závislost na zemědělství. Funkce venkovských stavení s jejich zahradami se mění z původní obytné a hospodářské na současnou rekreační. S tím jsou pak spojeny změny v požadavcích na vzhled a funkčnost zahrad a jejich následné užívání. Přenášením jevů z čistě městského přírodního prostředí do vesnického, se leckde může měnit celkový charakter venkovského sídla (Škabrada, 1999).

Obrázek 34 venkovská zahrada u podstávkového domu v Saském Švýcarsku, zdroj: www.ferienhaus-stisch.de

5.3.1 Invazivní a expanzivní druhy rostlin oblasti

Na území CHKO Labské pískovce se rozpínají urputné invazivní druhy, či druhy geograficky nepůvodní. Tyto druhy můžeme rozlišit podle rizika a vlivů na přírodní ekosystémy a domácí druhy do níže uvedených kategorií.

V první kategorii jsou zařazeny nejnebezpečnější druhy, které velmi intenzivně invadují v území a likvidují přírodní ekosystémy a druhy. Vyžadují proto důsledné sledování a následné eliminační opatření. Mezi tyto druhy řadíme například:

- borovice vejmutovka (*Pinus strobus*)
- trnovník akát (*Robinia pseudacacia*)
- javor jasanolistý (*Acer negundo*)
- pajasan žláznatý (*Ailanthus altissima*)

- křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*)
- křídlatka sachalinská (*Reynoutria sachalinensis*)
- křídlatka česká (*Reynoutria bohemica*)
- netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*)
- zlatobýl kanadský (*Solidago canadensis*)
- zlatobýl obrovský (*Solidago gigantea*)
- bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*)
- kolotočník ozdobný (*Telekia speciosa*)

V druhé kategorii jsou pak zařazeny druhy s invazivními druhy, které se nadají předvídat, šířící se pouze místy, tyto druhy budou důsledně monitorovány a pokud bude shledáno jejich chování za invazivní, ihned prováděna vhodná eliminační opatření. V současné době však nejde zcela přesně určit, zda se tyto druhy budou v území opravdu šířit, a také jakým způsobem a prostředky bude proti nim případně zasahováno.

Podle správy CHKO je obecně důležité sledovat nepůvodní druhy a jejich chování ve volné krajině se zaměřením na nejcennější a nejzachovalejší ekosystémy.

V plánu péče (Agentura ochrany přírody a krajiny, 2011) je v souvislosti s invazivními a expanzivními druhy správou CHKO navrhována systematická osvěta pro majitele a uživatele pozemků ohledně vysazování a pěstování nepůvodních druhů.

Správa CHKO v současné době nedisponuje publikací či vydaným doporučením určeným majitelům pozemků na území CHKO, které by popisovaly potenciálně invazivní druhy, či pro zahradničení nevhodné nepůvodní druhy. Není však dostupná ani literatura, která by pozitivně vymezovala druhy vhodné k pěstování v daném krajinném rámci. Chybí zde také případný seznam druhů, který by odkazoval na historické zahrady, původní či přírodě blízké druhy, obzvláště vhodné k pěstování u venkovských stavení. Nedostatek informací směřujících k široké veřejnosti je pak o to markantnějším, při přihlédnutí k velmi cenným venkovským lokalitám, či dokonce vyhlášeným venkovským památkovým zónám, kde není výjimkou běžně se v zahradách setkávat s neúměrně velkými plochami krátce střižených trávníků ohraničenými hradbou zeravů, doplněné oblíbenými pěnišníky. V těchto případech se projevuje druhová chudost zahrad, zahrnující jen několik taxonů, kdy zvolená skladba působí nejen esteticky chudým dojmem, také je zde velmi nízká biodiverzita.

5.3.2 Vzhled zahrady

Řešená území vesnických památkových zón Kamenické stráně a Dlouhého dolu jsou typické lesní lánová ves. Prostory před domem jsou orientovány okapovou stranou k místní komunikaci.

V plochách zahrady, které sousedí s přilehlou komunikací, se zpravidla nacházejí předzahrádky. Takové předzahrádky, které vznikaly současně s venkovskou zástavbou, se vyznačovaly neformálností, ovocnými stromy, bohatstvím tradičních květin, někdy loubím nebo lavičkou, na niž se večer sedávalo. To vše podtrhovalo místní ráz a osobitost daného regionu.

Je důležité, aby si předzahrádka i v současné době podržela svůj vesnický charakter ve výsadbě květin a ovocných stromů. Je vhodné, aby majitelé pozemků nepodléhali milné představě o nutnosti modernizace, kdy původní kvetoucí předzahrádku zruší a na jejím místě založí trávník, s následným vysazením solitérních jehličnanových kultivarů (Kocourková, 1994)

Pro předzahrádky byly typické kombinace okrasných a léčivých rostlin.

V rámci předzahrádek lze také zmínit vzrostlé solitérní listnaté stromy – lípy, jilmy, jasany či topoly nacházející se v těsné blízkosti stavení, které ho chránily před bleskem, dávaly stín, med i případné krmení pro dobytek v době nouze.

Typickým doplňkem podstávkového domu bývají různé druhy růží. Ideálně pak růže šípková (*Rosa canina*).

5.3.2.1 Květnatá louka

Vzhledem ke stále širší kultivaci volné krajiny je vhodné na zahrady umisťovat také původně divoce rostoucí květiny. Jako příklad, lze uvést chrpu (*Centaurea cyanus*), která dříve byla vidět na polích, prvosenku jarní (*Primula veris*), či zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*). Obvyklé pro suchá stanoviště jsou rostliny heřmánku pravého (*Matricaria recutita*), kopretiny bílé (*Leucathemum vulgare*) či rozchodník bílý (*Reosedum album*). Ze vzrůstově vyšších rostlin to pak může být např. stětka planá (*Dipsacus fullonum*) či divizna velkokvětá i malokvětá (*Verbascum thapsus*) (Boomgaarden, 2011).

Obrázek 35 příklad druhově rozmanité louky v Labských pískovcích, zdroj: <http://labskepiskovce.ochranaprirody.cz/>

5.3.2.2 Živé ploty

Volně rostoucí živé ploty mají mnoho výborných vlastností, pro které jsou do zahrad umísťovány po mnoho staletí. Zlepšují mikroklimatické podmínky, protože udržují vlhkost, brání před slunečními paprsky a slouží jako větrolam. Dále je vhodný pro uchování soukromí v zahradě. Poskytuje místo ke hnízdění ptactva ale i jiným zvířatům. Při vhodné výběru druhu živého plotu je také zdroj potravy v zimě. Bobulovité keře působí také velmi esteticky svým jarním kvetením a letními či podzimními plody (Mareček, 1992).

Pro podporu pestrého života v zahradě volíme spíše listnaté keře tvořící plody (obr. 18), jako jsou: ptačí zob (*Ligustrum L. spp.*), brslen evropský (*Euonymus europaeus L.*), hlohyně (*Pyracantha spp.*), řešetlák (*Rhamnus spp.*), svídu (*Cornus spp.*), zimolez (*Lonicera spp.*), skalník (*Cotoneaster spp.*), pustoryl (*Philadelphus spp.*), kaliny (*Viburnum spp.*), komule (*Buddleja spp.*), tavolníky (*Spiraea spp.*) hloh (*Crataegus spp.*), habr (*Carpinus spp.*) nebo dříšťál (*Berberis spp.*).

Vhodné jsou i druhy, jejichž plody můžeme používat pro vlastní potřebu (obr. 19) jako bez černý (*Sambucus nigra L.*), růži svraskalou (*Rosa rugosa Thunb.*) a šípkovou (*Rosa canina L.*), dřín (*Cornus spp.*), trnku obecnou (*Prunus spinosa L.*), rybíz (*Ribes spp.*) či rakytník (*Hippophae spp.*).

V křovinách ráda hnízdí pěnice (*Sylvia spp.*), zvonek zelený (*Carduelis chloris L.*), konopka obecná (*Carduelis cannabina L.*), strnad obecný (*Emberiza citrinella, L.*) červenka obecná (*Erithacus rubecula L.*), kos (*Turdus spp.*), pěnkava (*Fringilla spp.*), hrdlička zahradní (*Streptopelia decaocto Friv.*) (Bruchter, 2012).

5.3.2.3 Dřeviny

Dřevin typické pro vzhled sídel a krajiny dané oblasti jsou ovocné dřeviny a domácí listnaté dřeviny: lípa srdčitá (*Tilia cordata*), dub letní (*Quercus robur*), převislé formy domácích vrb (druhy rodu *Salix*).

Z ovocných dřevin můžeme hovořit o jabloních, hrušních, třešních, višních i slivoních.

Do zahrad se v poslední době introdukují, či zpět vrací také druhy divoce rostoucích ovocných dřevin, které jsou pro přírodní zahradu zvláště vhodné. Jedná se například o Bez černý (*Sambucus nigra*), dřín obecný (*Cornus mas*), popřípadě pak také jedlý kaštan (*Castanea sativa*), či Mišpuli obecnou (*Mespilus germanica*).

6. DISKUZE

Z hlediska udržitelného bydlení je optimální koncipovat rekonstrukci venkovského stavení tak, aby se jeho energetická náročnost vešla do hodnot nízkoenergetických standardů. Avšak je opravdu velmi důležité rekonstrukční návrhy plánovat tak, aby jimi nebyla narušena hodnota stavby. Jedná se o vnímání a respektování zejména jeho historické, vizuální a materiálové hodnoty. Venkovské stavení jako takové však nelze vnímat pouze odděleně. O jeho rekonstrukci je nutné smýšlet také v kontextu krajiny.

Zásahem do krajinného rázu nemusí být pouze vzhledem k měřítku krajiny naddimenzované objekty větrných elektráren či rozhleden. Krajinný ráz jako takový lze narušovat i velmi drobnými a jemnými vizuálními intervencemi. Neznalý návštěvník oblasti s vysokou hodnotou krajinného rázu nemusí být schopný toto narušení přesně identifikovat a popsat, ačkoliv může rušivé negativní vjemy z okolní krajiny pociťovat.

Krajinnou v menším měřítku nazýváme také venkovské usedlosti, které jsou enklávami pohledu do historických, sociálních a přírodních souvislostí. Tato venkovská sídla, kterými jsou právě v této práci řešená území Kamenické Stráně či Dlouhého dolu, přirozeně vybízejí ke kontinuitě, ať už ve směru stavebním či zahradním. Vzhledem k tomu, že rekonstrukce typického venkovského stavení je zásahem do krajinného rázu, velký důraz přikládám důkladné konzultaci zamýšleného projektu s odborníky interdisciplinárních oborů, které spojuje zpravidla hluboká znalost věci v kontextu s místní krajinou.

Orgány státní správy a samosprávy jsou zprostředkovatelem udržení této kontinuity. Jako dotčené orgány se podílejí na tvorbě legislativy, která se snaží problematiku krajinného rázu identifikovat, uchopit a regulovat. Zejména v rámci územního plánu je důležité, aby se orgány ochrany přírody aktivně zapojily do jeho tvorby, svými jasnými požadavky na ochranu krajinného rázu a stanovenými limity zásahů do krajiny.

Legislativní opatření týkající vlivu stavebních opatření na krajinný ráz, v rámci kterých se stavebník v řešené oblasti pohybuje, jsou nastavena už ze své podstaty relativně volně. Je zde prostor pro realizaci individuálních a personalizovaných návrhů a záměrů, které mění vzhled stavení, aniž by snižovali jeho estetickou hodnotu. Avšak vždy s vědomím, že stavba by měla odpovídat charakteru okolní zástavby, potažmo krajiny.

Shledávám, že při respektování historických hodnot také krajiny a přírody, vzhledem k její přirozenosti, ale také vyčerpatelnosti, lze z památkové chráněného podstávkového domu, vytvořit trvalý domov podle individuálních nároků, zasazený v moderní době a přesto stále v krajině autentický.

7. ZÁVĚR

Podstávkové domy v chráněné krajinné oblasti Labské pískovce jsou nepopíratelně jedinečnými stavbami s vazbou na kulturně historický vývoj oblasti v daných přírodních podmínkách, s cenou urbanistickou strukturou jejich sídelních útvarů, spoluvytvářející krajinný ráz oblasti.

V rámci demografických změn přibývá osob, které chtějí tyto památkově chráněné stavby obývat trvale, avšak jejich nároky na bydlení se oproti době vzniku těchto staveb mění. Jedná se např. o množství přirozeného světla, slunečních paprsků pronikajících do interiéru, vhodné propojení vnitřních prostor se zahradou, propojení zahrady s okolní krajinou a také samotnou energetickou náročnost stavby.

Legislativa vstupuje do ochrany krajinného rázu v několika směrech, nastavení míry regulativů konkrétních území v územních plánech, závisí zejména na uvážení vedení obcí. Najít však vhodnou polohu mezi velmi restriktivními opatřeními a širokou volností v uvážení stavebníka, je náročné a vyžaduje interdisciplinární přístup k tvorbě územních či regulačních plánů.

Je vhodné, aby se pro širokou veřejnost při rekonstrukcích či nové výstavbě v krajinářsky hodnotném území, stalo naprostou přirozeností konzultovat své stavební návrhy s řadou odborníků, ať již v místně příslušných orgánech ochrany přírody, stavebních úřadech či národním památkovém ústavu. Kteří jsou dle mých zkušeností velmi otevřeni debatám o citlivých opravách a rekonstrukcích.

8. SEZNAM LITERATURY

- Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce, 2011, Plán péče o Chráněnou krajinnou oblast Labské pískovce na období 2011–2020, [online], cit [2018-01-12], dostupné z <http://labskepiskovce.ochranaprirody.cz/cinnost-pracoviste/plan-pece/>
- Belisová N, Patzelt Z., Sojka V. 2006. Lidové památky Českého Švýcarska, České Švýcarsko o.p.s. 192 s. ISBN: 80-239-6367-8
- Boomgaarden H., Oftring B., Ollig W. 2011. Natur sucht garten. Eugen Ulmer, Stuttgart. 144p. ISBN: 978-3-8001-7499-7.
- Bruchter M. 2012. Zakládáme a udržujeme ekozahradu. Grada Publishing, Praha. 120s. ISBN: 978-80-247-4280-9
- Brychtová, J., Prokopová, M. 2006: Vyhodnocení krajinného rázu NP České Švýcarsko a CHKO Labské pískovce, Praha, 58 s.
- Bukáček R., Bukáčková P., Matějka P. 2007. Ochrana krajinného rázu v územním plánování, In: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu, Vorel, I., Kupka, J., Praha, ČVUT, str. 15-20.
- ČSN EN 1717, Ochrana proti znečištění pitné vody ve vnitřních vodovodech a všeobecné požadavky na zařízení na ochranu proti znečištění zpětným průtokem, 2002, Praha: Český normalizační institut
- Efler, T., Kolka, M. 2013. Podstávkový dům Lipová, Studie průběhu rekonstrukce podstávkových domů [online] Společnost pro trvale udržitelný rozvoj Šluknovska, 96 s. ISBN 978-80-260-5921-9 [cit 2018-03-12], dostupné z <http://www.tur-sluknovsko.cz/userfiles/file/podstavka/Podstavka-CZ.pdf>,
- Efler, T. 2014. Možnosti energetické sanace podstávkových domů, fakulta architektury [online] ČVUT v Praze, Ústav památkové péče, [cit 2018-02-14] dostupné z <http://docplayer.cz/6317020-Moznosti-a-rizika-energeticke-sanace-podstavkovych-domu.html>

- Forman R., Godron M. 1986: Landscape ecology. Wiley. Minnesota 619 s. ISBN: 0471870374
- Gabriel, I., Ladener, H a kol. 2013. Od staré stavby k nízkoenergetickému a pasivnímu domu. HEL. Ostrava. 264 s. ISBN: 978-80-86167-30-5
- Hoffmann, A. 2009. Plány péče o chráněné krajinné oblasti. Ochrana přírody. Péče o přírodu a krajinu. 2009 (3), str. 15-16
- Hunt. R., Suhr. M., 2013. Old house eco handbook: a practical guide to retrofitting for energy – efficiency and sustainability, The society for the protection of ancient buildings. p 191. ISBN: 978-0-7112-3278-5.
- Chytrý, M. (ed.). 2014. Vegetace České republiky, svazek 4: Lesní a křovinná vegetace. Praha: Academia. 552 s. ISBN: 978-80-200-2299-8.
- Jiránek, T., Všetečka, P. (eds) 2010. Manuál energeticky úsporné architektury [online] Státní fond životního prostředí ve spolupráci s Českou komorou architektů, [cit 31. 3. 2018]dostupné z http://www.opzp2007-2013.cz/soubor-ke-stazeni/37/11265-zu_manual_web.pdf
- Klanten, R., Kurze, C. (eds) 2017. Upgrade, Home extensions, alterations and refurbishments, Berlin, Gestalten, p. 206, ISBN: 978-3-89955-910-1
- Kocourková, J. 1994. Přírodní prostředí vesnice. Pracovní skupina pro obnovu vesnice při Výzkumném ústavu výstavby a architektury v ediční řadě VESNICE. Brno. 96 s. ISBN: 80-852124-37-8.
- Löw J., Míchal I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce s.r.o., Kostelec nad Černými lesy, 552 s. ISBN 80-86386-27-9
- Mareček J. 1992. Zahrada. Noris, Praha, s. 203. ISBN: 80-900908-1-8.
- Mareček, J. 2004. Zeleň ve venkovských sídlech a v jejich krajinném prostředí. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 130 s. ISBN: 80-213-1237-8.
- Mareček J. 2005. Krajinářská architektura venkovských sídel, Česká zemědělská univerzita v Praze, 404 s., ISBN: 80-213-1324

Němeček J., Smolíková L., Kutílek M. 1990. Pedologie a paleopedologie. Academia. Praha. 546 s. ISBN: 8020001530.

Palang H., Fry G. 2003. Landscape interfaces, Cultural heritage in changing landscapes, Kluwer academic Publishers, Dordrecht, Netherlands, p 413. ISBN: 978-1-4020-1437-6.

RADA EVROPY. 2000. Evropská úmluva o krajině. Florencie

Salašová, A. 2010. Ochrana krajinného rázu, konzervace versus tvorba krajinného prostoru. In: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu. Vorel, I., Kupka, J., ČVUT, Praha, str. 75- 84.

Sklenička, P. 2003. Základy krajinného plánování. Nakladatelství Naděžda Skleničková. Praha. 321 s. ISBN: 80-903206-1-9.

Swanwinc, C. 2002. Landscape Character Assessment– Guidance for England and Scotland. Scottish Natural Heritage. Edinburg, 84 s,

Škabrada, J., 1999. Lidové stavby, architektura českého venkova. Argo. Praha. 246 s. ISBN: 80-7203-082-5

Škabrada J. 2016. Přehled vývoje historických stavebních konstrukcí. Univerzita Pardubice. Pardubice. 130 s. ISBN: 978-80-7395-992-0.

Výnos č. 4946/72-II/2 o zřízení chráněné krajinné oblasti "Labské pískovce" okres Děčín a Ústí nad Labem, kraj Severočeský. Ministerstva kultury České socialistické republiky.

Zákon č. 114/1992 Sb. ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, In: Sbíрка zákonů České republiky. 1992. částka 28. dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>

Zákon č. 183/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006. částka 63 dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183>

Zákona č. 20/1987 Sb. ze dne 30. března 1987 o státní památkové péči, v platném znění, In: Sbíрка zákonů České republiky. 1987. částka 6. dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20>

Zákon č. 406/2000 Sb. ze dne 25. října 2000 o hospodaření s energií, In: Sbirka zákonů České republiky, 2000, částka 115, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-406>

Žák, L. 1947. Obytná krajina. Spolek výtvarných umělců Mánes. Praha. 213 s